

કવિઓએ મેલિતાનુ અનુકરણ કર્યું હોય કે તેમની કવિતામાંથી પોતાને
જોરાક મળી આવ્યો હોય એવું અનુમાન થાય છે. સુરતસ આમ જોવી
કવિતા સામગ્રીને મેલિતાના સમયાનુકૂળથી લોકો તેમના ઉપર પ્રીતિ થયા હોય
એમાં શુ આશ્ચર્ય! બાળિની વાત બાળ્યુએ મુકીએ તોપણ તે કવિ તરફ
લોકોને પૂજ્ય લાગે એમાં નવાઈ નથી

પેટલાજ પદમા મિત્ર હો કે કે મે જો કામ આવડ્યું છે તે આખને
ઉડળમાં બસના જેવું અપર છે. વિરોધમાં તેમને અવગ વર્ણન કરવાનું છે
અને કૃષ્ણ સ્ત્રીઓથી હાર્યા એવું કરાવવું છે રાધા અને તેની સખીઓ
દાણુ ચૂકનવાનો છગદો ગમતી હતી એવામાં દાણી-કૃષ્ણ પોતાના દોસ્તો
સાથે આવી આવ્યા અને ચોરડીઓ ક્યા જાઓછો એમ કહેતામાં રાધાનો
મિત્રજ ગયો ને કૃષ્ણને પકડ્યા, પોતે છૂટીને ચોપિયોપર નુમનો કર્યો એ
રીતે મ આમનું કારણ ઉત્પન્ન થયું આગળ જતા યુદ્ધ કરતા અગાઉ
વિદિ કહાવવી જોઈએ કેમકે સામ દામાદિનો ઉપવાગ કરવો એ રાજ્યરીતિ છે
રાધા તરફથી વ્રતિ હોતો વિદિ કરવા ગયો અને અગદની માફક પોતાનું
કામ ઉત્તરના લાગ્યો મેલિતા એ વખત હાજર મ્વાથી એ રાકાનું બાવિક
લોકો આ પ્રમાણે નિવારણ કરે છે કૃષ્ણ ચોપીઓનો રાસ ચિરકાળ થયા
કરે છે ચિવજી પ્રસન્ન થયા સારે મેલિતાને કૃષ્ણ પાસે લઈ ગયા ત્યાં તે-
મણે રાસમ ડાળ જોયું ને કૃષ્ણપરમાત્માના દર્શન કર્યા. કૃષ્ણ જતી વખત કહ્યું
કે જેવું તું અહીં જાએ છે તેવું ગાજે મેલિતા જ્યારે જ્યાં દારમ જતા
સારે સારે આ ઠાઠ જોતા કૃષ્ણ તરફથી વિદિકાર પ્રખ્યાત જયદેવને કરાવ્યા.
જયદેવ જોના મહા પ્રેમીને પસંદ કરવામાં મેલિતાએ આવી શ્રુતિ વાપરી છે
જયદેવના હાલહવાલ માઠા થયા વિદિકાર્ય સિદ્ધ ન થવાથી પડી રીતસર
યુદ્ધ થયું એક ખીજળની વખતો વખત હારજીત થતી ચાલી ટાઇનાર

જે કંઈ કરક છે તે જૂની ગુજરાતીની છાયા છે તે કાળે અને પછીથી ધણું વર્ષ સુધી એવી જોડણી કાયમ રહેલી માલમ પડે છે અને અદ્યાપિ ઉત્તર ગુજરાતમાં (જે કવિનું મૂળ સ્થાન અને વિદ્યાદિનું અસલ રેઠાણું છે તેમાં) એ પ્રમાણે ઉચ્ચાર પણ થાય છે. જે ગૃહસ્થ પાસેથી આ કવિતા મળી છે તે ગૃહસ્થ પાસે અસલ જૂની પ્રત છે. પરંતુ કોટિ ઉપાધે તે અમુલ પ્રતના તેમજે અમને ઈર્ષ્ય પણ ન કરાવ્યા તથાપિ તેમજે જણાવ્યું કે અસલ ઉપરથી જે નકલ કરી છે તેમાં ખનતા સુધી અમરની જોડણી કાયમ રાખી છે. આ કવિતા સમજનાની તે સાગી સંકિત ધરાવે છે તે ઉપરથી અટકાવ થઈ શકે કે તેમજે અસરની શુદ્ધતા જાળવવા ચત્ત કર્યો હશે, તોપણ અસલ પ્રત હાથ લાગી હોત તો જોડણી તેમજ જે ભાષા વપરાયેલી છે તે વિશે કંઈ વધારે વાત અજવાળામાં આવી શકત એમ લાગે છે.

આ કવિતાના પ્રસંગ વિશે એની દતકથા છે કે એકવાર નાગરોએ મહેતાને ગાવા માટે મોલાવ્યા. તેમની મતલબ એક થીમત નાગરની પ્રસાદિશ મહેતા પાસે કવિતા જોડાવવી એવી હતી મહેતાનો નિયમ હતો કે કૃષ્ણ શિવાય કોઈની કવિતા કરવી નહીં તેમજે જ્યારે એખી ના પાડી સારે નાગરોએ તેમને આડવાનો પ્રયત્ન કર્યો નાગરોએ કહ્યું તમારામાં કવિત્વ સંકિત કયા છે તમે તો કૃષ્ણના વિરહના પદજ્ઞ જોડી જાણો તમે કોઈ કવિતા બદ્ધ અથવા ખનાવોજ નથી મહેતાએ કહ્યું, બાધ અથવા પણ બની શકે, ત્યારે નાગરો બોલ્યા, એમ છે તો કોઈ અથવા અમુજ વખત (પોડીજ મુદત આવી હતી) માં ખનાવો જોઈએ. આ ઉપરથી કવિએ તેજ સ્થળે રહી આ અથવા ટુકડા વખતમાં જોડી કાઢ્યો. આ વાતની ખાતરીનો કંઈક ભાસ છેવટના પદથી થાય છે.

છેવટના પદમાં કવિ નિવેકથી પોતાની નખજાઈ જણાવી કહે છે કે, આમાં દરિયા જેટલા દોષડે, પરંતુ કવિતાનો નાયક કૃષ્ણ છે એટલો મતોષ પોતે કનિ નથી અને જે વાત વર્ણવી છે તે કંઈ નવી નથી ગુજરાતી ભાષા એ અપભ્રંશ વાણી છે તેમાં કવિતા જુડી દેખાયજ એ કાળે ને તે પછી પણ કેટલીક મુદત સુધી કવિતા કરવાનો રિવાજ સંસ્કૃતમાં વધારે હતો પ્રાકૃત કવિયાને માન મળતુ નહીં તેમ પ્રાકૃતના અપૂર્ણપણાને લીધે સારી કવિતા તેમાં થવી પણ મેરકેલ આવીજ રીતે કવિ બાવલું અને કનિ પ્રેમા- - નદે ગુજરાતી માટે કરેલું છે. મહેતાએ પોતાની અવગ્યા પણ સ્પષ્ટ રીતે

દેખાડી આપી છે. તેઓ કહે છે કે પચ્ચાને ધર નથી, પામે કંઈ સાધનો નથી, નાગરવટ નથી ને કંઈ ખટપટ પણ નથી; માત્ર હરિનું ગાન કરવાનીજ મેં હઠ લીધેલી છે.

જે ગૃહસ્થે આ કવિતા આપવાની મેરુરખાની કરી તે જીનાગઢ નજીકના મૂળ રહેવાથી, પરંતુ તે લાંબા વખતથી વડોદરાની અંદર અધવારા હાખલ રહે છે અને પાર્થિવપૂજ્ય કરી પોતાનું યુજ્જ્ઞાન નિભાવે છે. પોતાનો અંધ તે કાઢને ખાદે નહીં એટલે દરેકજ તેની પામે જઈ તેની ગરજને અનુમતી પદ ઉતારવાં પડતાં. જ્યારે ના કહે ત્યારે પાછાં આવવું પડે અને જેટલાં ઉતારવા દેવાની તેમની ઇચ્છા હોય તેટલાંજ ઉતારી સતોપ માનવો પડે. તેઓ ખરગામ જાય તો પાછા આવે ત્યાંસુધી રાહ જોવી પડે. આ કવિતાથી શ્રીદા થઈ અને એક તરફ છપાવવાનું કામ શરૂ કર્યું. જેમ પદ આવતાં ગયાં તેમ છપાતાં ગયા. પરંતુ જ્યારે જ્યારે ઉતારવાનું આડે ત્યારે ત્યારે છાપવાનું કામ અટકે એવી આ અંકને પ્રકટ થતાં દીન થઈ છે, તે જીવ વાંચનારા ક્ષમા કરશે એવી આશા છે.

શ્રીજગદીશ્વરાયનમઃ

નૃસિંહમેહતાનાં પદ

મુરતસ ગ્રામ

ગગ પ્રભાત,

બદ બકી માગીઆ અસુર જો માગીઆ, જેડ બગ આગુ તેડ તેના,
કેળી ને કસ ણી મરડિયા કઠ વગી, જે મલ્લ માત તે કાળ જેના બદ ૧
ગાળવનત મારમો રૂદ્રશુ બારમો, હં પણ માળીઓ નાથ એવા,
જરામ પ મા' બળી તિને માયો ણી, સૂર ગિર મણિ દલિઈ દેવા બદ ૨
ભીષ્મ આદિ મગી આનિસા બગડગી, પાડવા હોડ ૫ નાથ કેવા,
(૧૫) મુરતસ ગ્રામમા હરિયા વામમા, જિન્ની નગમ હ કરે નિત એવા બદ ૩

૫૬ ૧ છું.

વીરના વીરએ રણતણા વીરએ, આગળ અમળ હરિ નાથ મહારો;
 શૂર નહિ કોઈએ આઘ અવિરોધીએ, એ સમો સુભદ્રા નિ કોઈ ધારો. ૧
 સાયરે સાયર નિ અ-ચોપમા માયર, નહિ કોઈ મહી મમ મહી વખાણે;
 તિં નાથ નખરાં કરે નારિયું મન હરે, વિકૃત, અવિરોધીએ આજ ટાણે. ૨
 “આજ ઊડળ ભરું” અવળ વર્ણન કરું, હું હવે નવ ડરું પક્ષ છોડું;
 પંચાનન પક્ષ વિણ જો રહે ભક્ષ વિણ, થાય કદી મમ નવ હાથ ઝોડું. ૩
 સત્ય હૃદયે ધરું અનુરાગ આચરું, (પણ) નાથજી હારિયાં ઈજા દાખરું;
 નરસંહયા માં મનિ કો કહી અધ્ય મનિ, (પણ) હરિ હારિયાં હારિયાં સત્ય બાખરું. ૪

૫૬ ૨ છું.

વસંતના ભોરમાં વિહંગમ ચોરમાં, સ્વામિની ચાલી મધુપુર વારે;
 ત્રિભુવન મોહિની આબલુ મોહિની, દરા સખી નાસતી ઘણુ મારે. ૧

૫૬ ૧ છું. (૧) નિ-નહી. (૨) સાયર-સાગર (નું અપભ્રંશ) ને પીછા ઉપમા અપાતી હોય એમ માયર-જાણુવામાં નથી. અર્થાત્ સાગરની અંતે મહી-પૃથ્વીની સાથે પીછા ઉપમા સંરખાવાતી નથી; તેજ પ્રમાણે કૃષ્ણને ખાજી કોઈની પણ ઉપમા આપી શકાય એમ નથી. અન-વમાલંકાર. પરંતુ તિં-તે કૃષ્ણ નખરાં કરે છે; અંતે એનું મન નારીએ-ગોપીએ હરણુ કરે છે, એજ વિકૃત અવિરોધીએ-અવળું દેખીએ જીએ, કે ઉપર વર્ણવેલા એવો જે કૃષ્ણ તે આ શત્રુ-સમયે આવો કેમ દેખાય છે. વિરોધ.

(૩) હું (નૃસિંહમોહિતો કહે છે) હવે-હવે પક્ષ-પક્ષપાત (કૃષ્ણનો) છોડીને આભને ઊડળમાં ભરવા રૂપ (કૃષ્ણનું) અવળ-અવળું વર્ણન કરું છું. પરંતુ એમ કરતાં કદી જેમ પંચાનન-સિંહ પક્ષ-પાંખ વિના જો કે તે વનરાજ છે તોપણ જે ભક્ષ પાંખવાળાં પક્ષીઓ કવી શકે છે, તે તેનાથી યત્ન નથી; તેમજ મારે પણ પક્ષ-પક્ષ કરનાર જે કૃષ્ણ તેનું વિરુદ્ધ વર્ણન કરતાં, જો કદી તે મારાપર કોપાયમાન થયે, તો હું ભક્ષ વિણ-ખાધા વગર ચલાવીશ; પણ હાથ ઝોડનાર-ધરનાર નથી. (અરું વર્ણન કરવા માટે) અતિરાશાંકિત અને રસોવાનંકાર. (૪) અનુરાગ-અંત કાર અણવું એવું જે પ્રત તે.

૫૬ ૨ છું. (૧) વિહંગમ-પક્ષીઓનો ચોરખંડાર થઈ રહ્યો છે, એવા વસંતઋતુના ભોરમાં-સવારમાં સ્વામિની-રાધિકા મધુપુર-મથુરાને રસ્તે જતી હતી. (તે કેવી કે) ત્રણ ભુવનને (સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને ખાતાળ) મોહિત કરે એવી;

(એવે) રાખે ગેખી હુઓ સ્વામિના કે' જુઓ, દાણી અલિ આવિયો કિમ્ કરશું;
 સંપ કરી મખી કહે કહીશું' પરા રહે, તારી ડરાવી અમો નહીં રે ડરશું. ૨
 ડરાવિયો નહિ ડરછે ખીક કુણુ મન ધરઈ, શું કરશે મખી બાળ નાનું?
 (એવે) દાણી તો આવિયા દરા સખા લાવિયા, બાવ કયા ચોરડી કાઢી બાનું? ૩
 રાખે હલકા શુણી મન માંહે ધુણી, (બની) રૂદ્રી સાક્ષાત્ કે આપ રૂદ્રી;
 (પછે) નરસંધના સ્વામીને અતિ ઘણા કામીને, પકડિયો ઝકડિયો ફૂર મુદ્રી. ૪

૫૬ ૩ જી.

છટ્ટાને છૂટીઓ ગોપી પર રૂઠીઓ, વાળીને મુઠીઓ વામ સાહી;
 કિડિયાં કટક તે શું કરે મટકથી, ઝટક પટક ઘઘ પકડી ધાઈ. ૧
 ગોપિકા તે સમે રણુ મિત્ર કમકમે, છૂટવા મન કરે કેતિ છૂટી;
 (ધમ) અહ છૂટી ગઘ બેય બાકી રહી, યહ તિં પણુ મુક્તા કરવી શું પૂછી. ૨
 વજ્ર મુમ કાંઈ કચ્છી બ્યૂદરમના રચી, મંચો સહ બાગિકા શૂર શું મડે;
 શૂર તો રાસથી ઝીતે છે અસથી, (પણુ) દસ્તથી નવ ક્રીડા નવ ખડે. ૩
 દરામો જે દાણિયો મધ્યમાં આણિયો, મારે બહુ કાંણિયો નારી નિરદે;
 ચોરડાં કુણુ અધ્યા? સ્વમુખે કહે ભલા, નાગરા નાથ વિચાર હિરદે. ૪

અને (પોતે પહેરેલાં) આભણુ-આભણુ-વસ્ત્ર ધરેણાંને ચોહિની-શોભાવનારી
 છે. મનલબ્ધ કે એ વસ્ત્રાભૂષણથી શોભતી નથી; પરંતુ હલકી તેને શોભાવે
 છે. પ્રતિપાત્રંકાર. દાણુ માટે-દાણુ ન આપવાને માટે.

(૨) ગેખી રાખે-છૂટી જગ્યાએથી એકદમ થયેલો અવાજ. પરા-દૂર.
 તારી-કુણુની. (૩) (જો કદી આપણો) ડરાવો નહિ ડરછે-ડર (તો એનો)
 તો મનમાં ભય કાણુ ધરઈ-ધરે છે. (ધરનાર છે). (૪) હલકા શુણુ
 શુણીને મનમાંહે કાંપી ઉઠી. (અને તે વખતે તેમનું-ગોપીઓનું) તે રૂપ
 એખી બની કે જણે સાક્ષાત્કાર રૂદ્રી (રૂદ્રની આ તે સ્ત્રી) છે, કે પોતેજ રૂદ્રી
 છે. સંદેહ ને ઉપમાનોપમેણાલંકાર. ફૂર મુદ્રી-ભયાનક ચેહેરાવાળી.

૫૬ ૩ જી. (૧) વામ-વામા-સ્ત્રી. કિડિયાંકટક-કીડીઓનું કટક-હરકર
 તે મટકથી-મરડાયાથી-સાચુ થયાથી શું કરી રહિ? અર્થાત્ ગોપીઓ સામી
 ઘઘઓ અને કુપણુને પકડ્યા, તેથી ન ગભરાતાં તેની પામેથી છૂટી, ઝટપટ ધા-
 ઘ-ઠોડી જઈ તેમને પકડી લીધી. (૨) બિંચ-મધ્યે. કેતિ-કેટલીક. અ-
 હ-ઓઠ. તિં-તે અને જે બાકીની પણ છૂટી ગઘ, તે પછી શું કરતી હતી
 (તે જુઓ).

• ૫૯૪ થું.

તે પશુ પશુખાજ્યો યથોમતે ખાજ્યો, ઋષિવનં ધનગો નાર્ય મોદો;
 ક્ષપત્ત મિત્રુગણો કાગ અરિયાંતણો, નિનનુ વાનતાવણો પ્ર'ણુ પ્યાદો. ૧
 પારિણી લાથિયો સંકરો સામિરો, અખળ વસ નિ હુઆ કુત્ર મુકોર !!
 એવે નંદનો નંદ આનંદનો કંદને, જ્ય તે વાટ (જ્યાં) નંદન કુંકાવે. ૨
 તે દૂરથી દેખિયા નદણુ સેખિયા, કે અન્ધાઅન્ધે સંતાપ પેદા;
 (તેવે) નંદણુ તો મયા મર્ધ ભેળા યયા, વિસરી રાઠ નિશિંત પેદા. ૩
 માનિની મદમરી કે'લી કપોત્ત ધરી, એ અલ્યા સે અલ્યા નાણુ આપું;

૫૬ પ મું.

રાના કહે આપશું હો ન સંતાપ વુ, બોર બયો ખૂંસા જોની દુષ્ટે;
 કરગરે શું સરે નુકું મુજને વરે, નહિતર ગભસ્તિ જાપ અન્ય સૃષ્ટે. ૧
 હેડા નગો હાર કહે રાનિકા કે' નરે, પણ નિર્મળ વુ મને કા'ન બામે;
 જો અહીં હારિયો નાગએ મારિયો, તો વું થકી કેમ મનમથ ત્રામે! ૨
 કા'ન કહે રાનિકાની કર ખાનિકા, વળી હાગી હારી વદને પુકારે;
 એવી હરવુ સહી તો વરે કે નહી, આ સમે સાલી વુ દે હુકારે. ૩
 રાનિકા બોલતી મનમાડે ડોલતી, જે હારે તે તેજું દાસ વાએ,
 નરસ હયો તો જીવે સર્વ સમય ખુવ, અમગ કે સનગ કૃણ હાર ખાએ. ૪

૫૬ ૬ મું.

જાવા દિજે જાદવા બોર બયો માધવા, (ધર) કામ દો આ'રના મોડુ થાએ;
 કૃષ્ણ કે' હુકિત પ્રહકિતએ મુકિત નાહ, રમણુ નિશ્ચર કરી વાધી જાએ. ૧
 ચૈતન્યગી પૂરું મા નવિ કેમ બોલુંમા, તાસર લપાએ મળી યુદ્ધ કરવો;
 પ્રમુખ મનની થયા માધ દેવા ગરા, (કે') સાલ સ્વીકારે જ્યા દર્પ હરો. ૨

(સ્ત્રીઓ છોકરાપર જારે યુગ્મે ધાવ છે ત્યારે છોકરાના માત્ર જાતિને આ-
 મળે છે, એ તેમના સ્વાભાવનુ વર્ણન કર્યું છે, માટે અહીં સ્વાભાવોક્તિયંકાર
 થાય છે). હાણુ આપનાનું કોટી પણ ખરું જોતા આપવાનો વિચાર નથી,
 તેથી વહોક્તિઅનકાર થાય કે. હાય પીગી-હાયવરે (પોતાના કે ગધાના) હાયને
 હડાવીને. અહીં મેધાવેશમા આવેલા માણુમના સ્વાભાવનુ કથન કરેલું છે
 માટે અહીં પણ સ્વાભાવોક્તિ અલકાર છે. દાપુ-હાણુ

વચન સુણી ગર્વના બચ મન (ધયા) મર્વના, ગયા ગોપ ગોપી મધુપુર ચાલી;
માર્ગમાં ચામતી રાચિકા રાચતી, મદાધ ધધ બોલો તેથી ન મા'લી. ૩
(કદી) પ્રિયતમ વિચારયે હેતને હારયે, છકરે ધમ ધમી ન ધારયે;
બણે નરમંધયા એ છતન ગોપીનણું, એ રહે એમના પ્રાણુ જાય. ૪

૫૬ ૭ મું.

(મહી) વેચવા સંચરી ત્યાંથી પા ગી કરી, વાટે નિશ્ચય કર્યો જાળને વડપું;
ઝોતે સખળ ધર્મ હારે અખળ કુકુ, “ બે મગ બારિયુ ” નિડર બડવુ. ૧
બૂંદણુવડે બામિની વિધુવડે યામિની, ન રમા રેણુ રહિત રમ્ય દીપે,
ત્યમ એહ આપણુયકી આપણુ એટથી, ઉભય મળી ચાલોએ ભરી મીમે ૨
(ધમ) તર્ક ગુરિ નચાવતી મેનને બાવતી, અન્-રા અન્-મે મળી ગોઠ કરતી;
પૂર્વથી પશ્ચિમે ઉત્તર દક્ષિણે, એહ કાણુ બુ નબર્યો કર્યો બરતી. ૩
સાજ સાજે સજી વેરા શૂરનો બજી, અખળ છાપ તજી સખિ! નાક જીએ;
મખી નરસ ઇતણી આપી મદિર બરણી, તર્ક નિતર્ક તિ કરતી હુએ. ૪

કર્યો વગર મુક્તિ—છૂટકો ધવાનો નથી. ૨ (દિવસ નક્કી કરે છે) ચૈત્ર મા-
સની પુનેમે વાસર—દિવસ અને ક્ષાપા—રાત્રિએ ભગા ધધને યુદ્ધ—(નપુ-
સકલિંગે છતા પુલ્લિંગે વાપર્યો છે) કરવો. તે વખતે (ક હપણુ) ગાંધિમા-
દણુમ—પૂનતા (?) નવિ—નવ કરવો. સાધ—આલિંગન '૬૬—ગર્વ.

૩ વચ—અવિત રાચતી—કરાવ—નક્કી કરતી. ઉપરના પદોમા જે કુ-
ણુનો બાળીને તિરસ્કાર કર્યો તેથી મને મહાત્મવાનુ મળ્યું નહીં ૪ (મારા
બોલેલાં વચન બાદ કરી) પ્રિયતમ—કૃ'ણુ કરી મારાપરથી હવ ઉતારયે, પણ
મારાથી તો એનાપરના પ્રીતિ છોડાયે નહીં. તમિ હમેદેતો કહે છે કે એ—કુ-
ણુ ગોપીઆનું જીવન છે. (તેથી) એમના પર—ગોપિકાપર રહે—નાખુરા
ધાપ તો તેમના પ્રાણુ જાય.

૫૬ ૭ મું. ૧ (યુદ્ધમા કૃષ્ણને) ઝીતીશું તો સખળ-ખગવાયા કહેવાઈશું
અને હારીશું તો અમે અપજા—ખળવગરની હીએ તે હારીએજ એમ ક-
હીશું. (આપણે) બે મગ—બખી બારિયુ—(નીકળી) જવાના બારીએ છે,
માટે નિડરપણુ-ડરવગર બડવુ—લડવુ. ૨ બૂંદણુ—ધરણુથી બામિની—સ્રી
(શામે) ને વિધુ—અદ્ર વડે યામિની—રાત્રી શામે પણ તેમજ બૂંદણુ અર્ને
અંદ્ર પણ રમા—સ્રી અને રેણુ—રાત્રી રહિત રમ્ય—શોભાયમાન દીપે નહી.

મંદિરે પરચરી બેઠ મલણુ ધરી, કનજ ધર સાધતી વિકળ વામા;
 સ્વસનને બોધતી તરૂં દુરિ(ન) શોધતી, સમપને શોધતી સર્વ રથામા. ૧
 (એવે) મહસ્તરરિમ ગથો હિમરરિમ યથો, કે મળી માનિની જાગે ધારી;
 મોહિની શોહિની ગોપિણી દોહિની, કિમ્ રે' લલિતા અતિ સ્વામે વારી. ૨
 અંદ્રિ(કા) અંદ્રાવતી મોહિની મહામતિ, તહી વપરમા વિશાખાદિ આવી;
 સર્વ ટોળે મળી વાટ જોતિ અવિ, (એવે) રાધિકા નિરખી મેન બાવી. ૩
 આવી ત્યા રાધિકા સકળ કનજ સાધિકા, (સખ) આનન નિરખી આપ બેઠી;
 નરસંઘયો મા'મતિ ગાય ગુણુલા કયિ, અજ્ઞતિયા ત્રીત વિચારે પેઠી. ૪

જળી તેમજ (ગોપિથો કહે છે કે) એ આપણાથી અને આપણુ એનાથી
 (કૃણુથી) રીસે બારાઇને શોભીએ. અ-ચો-પાલ કાર.

૩ (હપર જણાવ્યા એવા વિચારે) તરૂંરૂપી દુરિને નચાવવી—દોઝવતી
 અને માફામાંહે મળીને ગોઠ—(ગોપિનું અપખટરૂપ) છાંની છાંની વાત
 કરતી. ૩૫૬. (લઢવુ હોય ત્યારે લરકર ભેગુ કરવું પડે છે તે પ્રમાણે,) ગોપિ-
 થાએ પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ એકાકોણુ—ચાર ખૂણા બૂ—પૃથિવ અને
 નબ—આકાશ મળીને દશ્ય વિશાખાથી બરતી કરવી—(ગોપીઓ) ભગી
 કરવી. ૪ શૂરના જેવો વેશ બજ (બજવી બતાવિયે) એ અને તેવો સાજ
 સજીએ તો (આપણુને જે) અખખની—(સ્ત્રીને અખખા કહવાનું કારણ કે
 તે બજ વગરની છે.) આપણુને જે છાપ ચોટેલી છે, તેનો ત્યાગ કરીને (જેમ
 શૂરાઓ જાણ છે તેમ) આપણુ નહિ—સ્વર્ગે જઈએ હપમા અને પ્રૌટોકિત.
 નો સંકર.

૫૬ ૮ મુ. ૧ (સર્વ એક ટેકાણે) મલણુ—મળવાનો મેદ-ખેત—વિચાર ક-
 રીને પેર ગણથો પણુ (મન બોગા યવાના વખતમાં હોવાથી) ધર કનજ—કામ
 વિકળપણે વામા—ગોપીઓ સાધતી—કરતી હતી. શોધતી—રાષ્ટ્રી રાખતી
 અને (મળવાના) સમયને સર્વ રથામા—ગોપીઓ શોધતી. ૦૨ (આમ તે ઇ-
 તેજરીમાં હતી તેવામાં) સહસ્તરરિમ—સૂર્ય ગથો—અસ્ત યથો અને હિમ-
 રરિમ—અદ્ર પ્રકટથો, (રરિમ—કિરણો) કે ધારેની જાગે—જગાએ માનિની-
 ઓ—ગોપિથો ભગી થઇઓ. ગોપિકાઓને ધારેલી જગાએ મળવાની ઇચ્છા
 થઈ કે વૃત્ત સૂર્યાસ્ત યથો. અર્થાત્ ગોપિથોની ઇતેજરી વધારે ન વર્ણવતા
 તેમની ઇચ્છેથી વરૂ સત્વર પ્રાપ્ત કરાવામાં આવી, તેથી ઇચ્છિતપ્રલ્હણાલ કાર

સ્વામિની કે? ધુમો સમય આવે ધુમો, કા'ન હરવો પામુ બાગ કહ્યો;
 નીલમ્બર ધરો દોલુ એને વરો? કાળના કાળથી દોલુ જરવો? ૧
 સિદામો જે સજો (ધને) કૃષ્ણ પાડે વખો? (વળી) અન્યની માથ કો' કૃષ્ણ બડશે
 સ્વામિની વિક્રમજી એમ સુખી સખી, લગ્યા પા કહે સમ કુંધી નબડશે.
 મલિત કહે લડું મિદામા સાથ ભડું, (અન્ય) ગોપને ગોપિકા મર્દ ક્રીતે;
 સર્વ સૃષ્ટિ પ્રસિદ્ધમાં નિપુણ જે યુદ્ધમાં, વર્ષી તમે તેહને ક્રીતા પ્રીતે.
 જોડી છુગડ તણી કુંદને જડી મણિ, ચંદ્ર અને ચંદ્રકા વત્તુ દીગે;
 જિપણ નિપણ મળ્યા સમર માંડે બળ્યા, ધમ જુગલ જોવા નરમંદયો હીએ. ૨

છે. મોહિની—મોહ ઉપજાવે એવી, મોહિની, શોભે એવી, (સુદર) માર્ગશી-
 ગંધ (પાવનના) વાળી, મોહની—મોહન કરે એવી, (ચીતને એ એ એવી) મલિત
 રસ ઉપજાવે એવી જે તેને સ્વામિ—(પાવના) સ્વામાએ—ધણીએ વારી પણ
 જવાથી વિરામ પામી નહીં.

૩ ચંદ્રિકા—ચાંદરણા જેવી, ચંદ્રાવતી—ચંદ્ર જેવી, મોહિની—આનંદવાળી,
 મહામતિ—મોટી જુદિવાળી અને (શાધિકાની મુખ્ય) વપરયા—સખી જે
 વિરાગ્યા—નકલ જેવી હતી તે ને પીછાએ પણ સર્વ ગોપીએ આવીમળી.
 અસિ—મખી. અહીં પણ ઉપર પ્રમાણે હરિહરપ્રભુવંશકાર ઘટાવેલા.
 ૪ સકળ કલ્પ સાધિકા—સર્વ કાર્યને સિદ્ધ કરનારી. સખ—સર્વ આનન-
 (સાધિકાનું) મુખ જોઈને બેઠી. અજાનેયા—જા—કોઈપર નહિ ક્રીતાવતા
 એવા (કૃષ્ણ) ને ક્રીતાવાના વિચાર કરવા લાગી. અહીં ગોપી એ શરપણાનો
 હેતુ નહતાં તેને અજાને જાણવારૂ વર્ણી તેથી પ્રાદોક્ષિક અર્થકાર થાય છે.

૫૯ ૧૦ મું.

રાધિકા ખોલિયાં મનમાહિ ડોલિયાં, (એ) કપટીની સાથે હું હંદ જોડું;
 (નયમ) અર્કનું તૂર ઉડે નભે ધૂર, ઉરાડિયે જ્યમ વળી પાદ રોડું. ૧
 તેમ ઉરાડિયે એથી ન હારિયે, જોડ સ્વીકાર્યું તમે પૂર્ણ કરજો;
 કોધાંધ યધ ભાખતી શૂરપણું ધખતી, (આ) રાત્ર મારાં એનો દર્શ હરજો. ૨
 પલારાનું ફૂલ થું રાત્રું ફૂલ થું, (જણુ) અધિક એથી મટે રાત્રી બાળી;
 જીતિયે એહને ટાંગી સંદેહને, (પણુ) એકદા કે'ણુ મોકલિયે આલી. ૩

વિશાખાએ કહ્યું કે રામ—બળદેવ (યુદ્ધમાં) હુંથી—મારાથી બડયો—વધશે,
 એમ મને લાગતું નથી.

૩ લલિતા કહે છે હું મિદામા સાથે અને બીજા રહેલા ગોપની સાથે બી-
 જી ગોપીઆ લક્ષ્યે, પરંતુ યુદ્ધમાં નિપુણ—ચતુર અને જગપ્રસિદ્ધ એવો જે
 કૃષ્ણ તેની સાથે તમે વરીને—લડવાનું સ્વીકારીને, એને પ્રીતિવડે જીતી
 લેજો. ૪ તમારી જીગડા—બેની જોડી કુંદનમાં મણિ જણા જેથી અને ચંદ્ર
 ચંદ્રિકા સરખી જણાયે. સમાલંકાર. ડાગવ રાજની ધોડીને માટે નિપજી-
 અર્જુન અને વિષ્ણુ—કૃષ્ણ જેમ સમરમાં—લડાઈમાં મળ્યા હતા, અને જેવ
 તે શોભના હતા તેવું જીગડા—રાવા અને કૃષ્ણનું જોવા વસિંહમેડેતો હિ-
 સે—તથ્યે છે. ઉપમા અને સમાલંકારનો મંકર.

૫૯ ૧૦ મું. (૧-૨) હંદ એકલાએકલી બે જાણુનું યુદ્ધ. જેમ અર્કતૂર-
 આકડાનું તૂર, નભે-આકાશમાં ધૂર-ધૂળ, (કે પુમાડો) કે પાદ-પગવડે જેમ
 રોડું (સહેલાઈથી) ઉરાડીએ તેમજ એનાથી—કૃષ્ણથી વગર હારે હું એને
 ઉરાડીશ. પરંતુ તમે જે સ્વીકાર્યું છે (અર્થાત્ જેની સાથે વડવાનું કમૂલ
 કર્યું છે) તે પૂર્ણ કરજો—પાર ઉતારજો. (આટલું કહીને) શૂરપણું દેખા-
 ડીને અને કોધાંધ યધને કહેતી કે, આ રાત્ર ૪૦ એટલે જે રાત્રો વડે યુદ્ધ

વાર કરે એમ નહિ વારમાં ક્ષેમ, યુદ્ધ વગર જોએ શરણુ યાએ;
ક્રમજ કરે લખી જોઈ નરમંદ મખી, પત્રિકા લઈ હવઈ કુણુ જાએ. ૪

૫૯ ૧૧ મું.

સખા ખીચ દેખતી મેં ઉવેખતી, લાયક નહિ લેખતી વિદિ કાએ;
મનમાંદેનું ખોલવું કૃષ્ણ શું ખોલવું, જિનાથી ડરપઈ સખિ કંમ રાએ. ૧
(૧૫) અનપનું કુણુગણું (એવછ) યાવનરસંધરણું, (નયમ) ધનવેલ ખોદતાં ધનઆવે;
અલભ્યમળે જિમ રાધિકા થઈ તિમ, નિહાગી નરમંદ કુરાગ પૂછ્યું બાવે. ૨
વાટ વિરહિણી રનેહ દૂકાગિયા મેહ, આવ્ય ર આવ્ય તું આણી વેળા;
લઈ વિદિનું પત્ર જાની તું રે તત્ર, ગોપ ગોપેરા જ્યાં યાવ લેળા. ૩

જઈ કહો એહને જોહના મેહને, પવન માયે બડે કિમ્ જીનો;
નરસંધવો આલિયો મનમાં મા'લિયો (જે) કૃષ્ણ સહસ્રથી નિ રે બીતો. ૪

(અથવા જોહજે) હઠાઈ કર્યા વગર (આપણે) રાહુ થતો લેવ તો, તેમ કરે
પરંતુ હવે વાર લગાડવામાં ક્ષેમ-સલામતી નથી. (૮) ક્રમજ જેવા કરવડે
(રાધિકાએ) પત્રિકા-સમાધાન પત્ર લખ્યું. હવછ-હવે નૃસિંહ મહેતા જો-
ઈ-નૂવે છે કે તે લઈને કોણ (કૃષ્ણની ખાતે) જાય છે. પરિણામાલંકાર.

૫૯ ૧૧ મું. (૧-૨) (ગોપીઓની) સખાની ખીચ-મંધમાં જોતી (રા-
ધિકા) અને વિદિનું કામ કરવાને કોઈને પણ લાયક નહીં લેખતી, (જાણતી)
કારણ કે જિનાથી-જેનાથી કે સખિ! કે સ સરખા ડરપઈ-ડરે છે; એવા
કૃષ્ણની સાથે ખેલવું અને વગી જે મનમાં હોય તે (કૃષ્ણની વિરહનું) ખુ-
લવું કરી બતાવું એ થઈ કઠિન છે. (આમ વિચાર કરે છે એવામાં) જેમ
કોઈ ધનવેલ-(આ નામની વેલમાં એવો યુદ્ધ હોય છે કે જે અને જોદીને
લઈ જાય તેને થઈ ધન મળે) જોદતો હોતો તેવામા નેને ધનનો બંડાર ગ્રાસ
થયો! તેવી રીતે જ્યાં ખીચતી જવાની પોહાચ નહોતી (જોગતાં કોઈ મ-
ળતું નહોતું) ત્યાં એવછ-એવે નૃસિંહ મહેતા રજુ-નજર આગળ હોજર
થયો. પ્રહર્ષણાલંકાર. અલભ્યમળે-ન મળે એવી વસ્તુ મળે જેમ આનંદ
હવલ યાવ, તેમ રાધિકા ખુશી થઈ; (નૃસિંહને જોઈને) અને નૃસિંહ મહે-
તાને કુરાગ સમાચર પુછયા.

(૩) વાટ-વિરહને (તેજ ખૂટ્યું હોય ત્યારે) રનેહ-તેજ જેવા, વિરહિણી-
પતિને ધરહનારીને રનેહ-પ્રીતિરૂપ (મળવા જેવા) અને દૂકાગિયા-દૂકાગી
વખતમાં મેહ જેવા તું-નૃસિંહ મહેતા આ વખતે આવ આવ!

કા'ને કાને લણું બોળી થઇ છે સહ, યુદ્ધ કરવા મળી સર્વ આજે;
 રાત્રુ હનકાયકી ડરવું મનમાં નહી, વેણુ વિચારો વાંધ ગોપરાજે. ૧
 જનમ મયૂર મેહથી દ્વિન્નદિ ઉજેહથી, મૌવર મણિધર મૃગ મૃગિ નાદે;
 ત્યમ વેણુ સ્વરે મહુ મલ્લણુ ત્વરિત ખડ, ધાય અન્ધો અન્ધે વાદ વાદે. ૨
 મિષોન્મિષમા મળી સરવે મળા બળી, કો'તમે કો'નજી શુ રે રમોએ;
 વધોને દાખતા કૃષ્ણજી ભાંખતા, ગોડી સન્મુખ થઇ કો'તો નમોએ. ૩
 એકીકાળે તહી બળે બોલ્યા સહી, જવજી જવજી એ શું બાખ્યું;
 ઘમ નરસંઘ કડે દૂધમલ્લ કિમ્ રહે, કરબ આસ્ફોટિને બળ ધખ્યું. ૪

(૮) મોહના (આરાકિતના) મેહરૂપ-વરસાદરૂપ જે કૃષ્ણુ એને જાણને
 કહો કે પવન (રૂપ એવી જે રાવિકા) ની માથે ભડે-સડે કિમ્-કેમ ક્રીતી
 રાકયો ? કૃષ્ણુને વરસાદનું અને રાવિકાને પવનનું રૂપક આપી કવિએ ધણુ
 સારું ન્યૂનાધિકપણું દર્શાવ્યું છે; કેમકે પવન મામે બાકરી બાધતા વાદનાં
 ધમડાઇ જાય. (નિદ્રિપત્ર લઇને) વૃસિહ મેડતો કે જે સહસ્ર-હજાર કૃષ્ણુથી
 પણ નિરૂં ભીતો-(નિ-નહી ભીતો-ડરતો) નથી ડરતો તે મનથી ખુશી થતો
 થતો આવ્યો.

૫૬ ૧૨મું (૧) કા'ને-કહાને કાને સાબળ્યું કે સર્વ-(બીડી ગોપીઓ) 'હં
 રૂપ છે. હજીકા રાત્રુથી પણ ડરવું એવી જે નીતિ છે તેનો વિચાર કરીને
 વેણુ-વાંસળી ગોપરાજે-કૃષ્ણુ વગાડી. (૨) જેમ મયૂર-મૌર વરસાદથી,
 દ્વિન્નદિ-પક્ષીઆદિ ઉજેહ-હિન્નસ-પ્રભાતના થોડા થોડા અજન્નાગાથી, મ-
 ણિધર-સાપ મૌવર-મયૂર-(બાજીમરના વુખડીના વાજન)ના સ્વરથી અને
 મૃગમૃગિ-હરણુ ને ટરિણીનાદ-આવનના સ્વરથી જેમ એકદમ ત્વરિત-ક્રિતાવળા
 ધાય છે તેમ વેણુ-વાંસળીના સ્વરથી (ગોપ) વાદ વાદે પેલા કરતાં હું પેટ-
 લો (મલ્લણુ) મળું એવા ધરાદે ધાય-દોડમગેડા કરે. દૃશ્ય અને ઉપમાનો
 મ કર.

(૩) મિષોન્મિષમાં-આખ મીચાને ઉધાડનામા ગોવાળિયાની બધી સભા
 બરાઈ ગઈ; અને તે કૃષ્ણુને કહેવા લાગ્યા કે આપણે કેમ રમતા રમીશું ?
 (ગોપ જાણતા હતા કે રમવાને માટે બોલાવ્યા છે) વધીને-સરખી મોટી વયના
 કે સરખી વયનાના (ગોપને)ને કૃષ્ણુ કહ્યું કે આપણા સામી ગોડીઓ (લલવા)
 યજ્યા છે (હવે) જે તમે કો'તો હોતો એમને નમોએ-નમ્યું આપીએ

ગોપ ભોળા ધર્મ કૃષ્ણ સનમુખ ભર્મ, બોલિયા નારીને કાણુ લેખે;
 મૈત્ર્ય સુરભી ધાતું પુષ્પ મૃગપીતલું, ગજપતિ ડરપિયાં એવે વેખે? ૧
 બગદેવ બોલિયા તોડ મન તોલિયા, ભાઈ ! કેવું યુદ્ધ નહિ રૂઢું એમાં;
 ઝીતીએ જરા નહિ હારે અપજરા સહી, “બાંડિયા સર્વને બચવું શેમાં?” ૨
 “મન તો મારવી” મહિષા દરાવવી, તે “કાડિયાં ઉપરે કટક” જેવું;
 કૃષ્ણ કે’ કિમ્ કરંધ ડાલે કે’યે ડરંધ, નારીને નમવું તે નિમ્ન કેવું? ૩
 તિને કૃષ્ણ વિચારતા બળદેવ વારતા, (એવે) કૃષ્ણને પૂછતો નરસંધ આપ્યો;
 કૃષ્ણ ગોવાળિયા ડરિ કંઠેયો આપિયા, છે અહીં તેહ ને ચોર કાળો? ૪

વેણુ હલકાં કલાં તેહ ગોષે લલાં, પકડિયા નરસંધ ચારે પામે;
 માર મારી ધને ચોર કે’ છે કિને, શબ્દ એવા મુણી નરસંધ ત્રામે. ૧

૪ એક્રીકાળે-એક્રીવખતે-સર્ધ સાથે. ઇં છુગમ છે. વૃત્તિંહમિહેતો કહે છે કે, દૂધમલ્લ-(દૂધ પીને મલ્લ જેવા યથેલા મારે) ગોવાળીઆ કિમ્-કેમ (હાંકયા રહે. (તેમણે તો) કરભ-(હાથનો ખેંચી) આસ્ફોટિને-(રોકીને) યાબડીને (પોતાનું) બગ દેખાડ્યું.

૫૬ ૧૩મું. (૧) લેખે-લેખવે-ગણુ (છે.) સુરભી-આશના મૈત્ર્યથી અને મૃગપી-હરણિયોના યુષ્મ-ટોળાના વેખ-વેશથી કદી ગજપતિ-સિંહ ડરપિયાં-ડર્યો છે? હજાંતાલંકાર. (૨) “બાંડા સાપનો બે મગ મરો” આપી કહેવન ચાલે છે તેનો ઉપયોગ કરી બતાવ્યા છે.

(૩) “મન તો મારવી”-“હાણુમાં તલવાર મારવી” અને કાડિયાં-કાડી-આપર કટક-સરકર ચઢાવા જેવું સ્ત્રીઓને ઝીતવાનું છે. નિર્દર્શનાલંકાર. (બગદેવના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં) કૃષ્ણ કહે છે કે, (જો) ડાલે-ડહાપણુ કરવા ગયે (ઉપર બતાવ્યું તેવું) કહેશે કે, ડરઈ-ડરે છે. (૪) આવી રીતે બળદેવ વારતા અને તિને-કૃષ્ણ વિચારતા-પૂછતા હતા એવામાં કૃષ્ણ ક્યાં છે એમ પૂછતો વૃત્તિંહમિહેતો (વિદિપ્ત લેખન) આપ્યો. અને ક સથી ડરીને ને આવતો રહ્યો ને ચોર કહેવાયો છે તે ગોવાળ (કૃષ્ણ) અહીં છે? (એમ પૂછવા લાગ્યા.)

કૃષ્ણે મૂકાવિયો કિમ્ અલ્યા આવિયો ? કા'નને ચોરનું કેમ બાપે ?
 નરસંધ્યો વટે બહુ બધા છો મટે, મિત્ર વિષિકાર પર બંગ ઘણે. ૨
 શૂરથી સંતાપ છો અમળપર ધાવ છો, (એ) શૂરપણા પર જાદવ વારી;
 છરો પ્રરૂપ કર્યા બાર ભૂપર ધર્યા, તમચક્રી તો બધી હોય નારી ! ૩
 દૂત માર્યા તણું માન મગરો ધણું, શત્રુ હવંઈ નીચે શરણુ યારો;
 કે' નરસંધ નકી દાસ માર્યા થકી, ખરદિયા ! તાહરં ખરદ જાયે. ૪

૫૬ ૧૫ મું.

ગોપ ટોળે મળ્યા કુણુ છિં કે' અલ્યા, નિંદા વાણી વટે તોય છવે;
 જાગ બેસારિયા કા'ને મહુ વારિયા, હે પતંગ ! કિમ્ અંપલાય દીવે ? ૧
 (૨) વિષિયે આવિયો કે લદાઈ બાવિયો, બોલ્ય ડાહ્યો થઈ અભય દીલે;
 તુલિંડ કે' વાહવા અભય દેનાર સા, કો'છ કો'છ કરચો શું ખીલે. ૨
 અભયતો હું દર્જ જે અપમાન સર્જ, નહિતર ઉરાડું મહુ પાદેડે !
 અવગ કરવું કંઈ ધરમ મારો નહીં, કોઈ કહે ક્રીતિયો દાસ વેરો. ૩
 એહ મું'ધું ટુને રચે ન ભૂપણુ મુને, (આ) પત્ર વાચીને તું શણું પા રે;
 દાસ નરસંધ કહે મિત્ર આર મહે, (તો) લુકતો લુકતો શણું જ રે. ૪

૫૬ ૧૪ મું. (૨) વિષિકાર-વિષિકારનાર-સલાહનું કેણુ લેઈ જનાર. (૩)
 તમને જેણુ પ્રરૂપ (નર) બનાવ્યા તેણુ (આ) ભૂપર-પૃથ્વીપર ભાર-બોજરૂપ
 ધર્યા-મૂકયા-હિમન કર્યા. તમારા (જેવા પ્રરૂપ) કરતાં તો સ્ત્રીઓ પણ સારીઓ
 હોય છે. નિંદોક્તિ (૪) નિચે-નિચે. બાજરુસાધકાર. તુલિંડમહેતો
 કહે છે કે, દાસ માર્યાથી-ચલાહકારને મારવાથી હે ખરદિયા ! ખરદવાળા-પણુ
 રાખનારા, તારં ખરદ-પણુ જાયે. અંદ બારીટે પૃથ્વીરાજ રાસામાં ખરદિયાનો
 અર્થ બજાવિયો કરેલો છે, તેજ પ્રમાણે અહી પણ અર્થ જેની પામેથી અમને
 પ્રત મળી છે તે કરી બતાવે છે. પરંતુ જોઈએ તેવો ખુલાસો ન થવાથી તે
 અર્થ બતાવવામા આવ્યો નથી.

૫૬ ૧૫ મું. ૧ છિં-છે. કહાને બધા(ગોપને) વારિયા-(બોલતા)અટકાવ્યા
 અને (પોતપોતાની) જગોએ બેસાડ્યા. (અને પછી બોલ્યા કે), હે પતંગ!
 કુદા તું દીવામાં પડવાને કિમ-કેમ અંપલાય છે ? (૩) મહુ-બધા ગોપને.
 પાદ-પગ. અવળ અવળું કામ કરવું અર્થાત્ દાસ થઈને આવ્યો છું અને
 તમને હું તે વેશે ક્રીતીને જઈ એ ખરાખર નહી. (૪) દાસરૂપ આવી
 ક્રીતસરૂપ અવળું ભૂપણુ-મને રચે-ગમે-શોભે નહી. એવું-અવળું કરવા

૫૬ ૧૬ મું.

ખોલવું સાંભળી હરખ ગયો ગગી, અગ્નિયક્રી તપ્ત થઇ પત્ર લીધો;
 સિદ્ધાંતને કહે આપિયો નટવરે, વાગવું વાંચ આદેશ કીધો. ૧
 જોઇએ શું લખે ભામિની શું બળે, વચન સુણી સિદ્ધાંત વાંચે;
 “પુંદ્રો ખમું અમો દુઃખ દો ને તમો, નકર! મુક્તિ નહિ આજ નાચે, ૨
 અનળમાં બળ નહીં ઈમ ધારીરા નહિ, ચંડીએ ચોગિયા ગૂર કેવા;
 મહિપિયો માતિયો અ-૫ ને સાધિયો, (નિગુ) ક્રીતિયો સર્વ ને દેવદેવા. ૩
 પુરુષ ને દેવતા નારીને સેવતા, પ્રસન્ન થઇ છોડ્યા એવી નારી;
 એ અમો એક છુ છોડને ટેક વું, રાહુ યા જન્ય નરમંદયા વારી.” ૪

૫૬ ૧૭ મું.

પત્ર ૩ અછ ગયો નરમંદ કિંવા થયો, બાનિયા બળકરી રાહુ યા રે;

૩૫ કાર્ય તનેજ મેંપુ છે. (કૃષ્ણ ધણને કપટથી ક્રીત્યા હતા તેથી એને
 આવું મેલેલું દીધુ છે.) પત્ર-સાધનો લખેયો સલાહ કરવાનો યગળ.
 આર-સાર. હઠતો-આજોટતો.

૫૬ ૧૬ મું. ૧ (નસિંહ મેડેતાનું) ખોલવું સાંભળીને (ને કંઈ) હર્ષ
 હતો તેનો નારા થયો, અને અગ્નિથી પાણી (વધારે) તપ્ત-તપી જઈને કાગળ
 લીધા. નિરુધાભસાક્ષેપામંકર. આદેશ-મુકમ. (૨-૩-૪) બળે (મોલ-
 બળે) તુચ્છકારવાચક. તમે-(કૃષ્ણ) ને ને દુઃખ દો છો અને જેમ પુંદ્રો
 છો તેમ (આજ સુરી) અમે સહન કરીએ છીએ; પરંતુ હે નકર! આજ
 નાચે-(તાચરગ કરે) મુક્તિ-હૂડો થવાનો નથી. અનળમાં-શ્રીઓમાં બળ
 નહાય એમ તો તારે ધારવુજ નહી. કાગલ કે ચંડીએ (શ્રી૨૫ માતાએ)
 મહિપિયો-મહિપાશ્રર માતિયો-જેરાવર થએલો અને તેના સાધિયો-મોખ-
 તીએ (ખીજ રાક્ષસો) કે ને દેવદેવા-દેવના દેવ હરને પાણી અને બધા દેવને
 ક્રીત્યા હતા; એવા શૂરને પાણી ચોગી નાખ્યા-સૂરો કરી નાખ્યા હતા. (તું
 ને પુરુષપણાનું અભિમાન ધરાવતો હોય તો સાંભળ) ને પુરુષ-(નર) દેવ-
 તાએ તે નારીને (ચંદિ) સેવતા-સેવન કરતા; અને તે જ્યારે પ્રસન્ન થઇ
 ત્યારે તેણે નમન છોડ્યા. એવી ને નારી તે (માતા) અને અમે (ગો-
 પીઓ) એક છીએ માટે (પુરુષપણાનો) ટેક છોડી દઇ અમારે રાહુ યા. નસિંહ
 મેલેતો કહ્યું છે કે એમ થાય (રાહુ યા) તો હું પાણી વારી જઈ.

૫૬ ૧૭ મું. (૧-૨) કાગળ વચાઈ રહ્યા પછી નસિંહ મેલેતો જોતજોત

સ્વર્ગ મૃત્યુ ખાતાગ વળિ કાળનો કાગ, ધાવ નિ સાય તું રાહો જા રે. ૧
 નારીને ઝીતપી એહમા બીતશી, એવુ ધારીશ નહિ કો'ન કાળા;
 પાર્વતીનો પતિ છોડયો મહામતિ, કરિયો અસુરને હરવી લાગા. ૨
 જે ત્રિપુરાશિયા ભિવડાંથી હારિયો, તો અત્યા ગોપ તું કોણુ લેજે;
 પિપ્પળને કારણુ નાખિયા ધારણુ. હરિયા આસુરી દેખ દેખે. ૩
 જીવો દૃષ્ટાતને ત્યાગી શિદ્ધાતને, દાતે તરણું લઇ આદ્ય આલે;
 (વગી) હસ્ત દ્ય બાંડીને રાધડી શીર માલીને, ચાલ નરમંદ સંગ ગોપરાલે. ૪

૫૬ ૧૮ મું.

જીવતો જા અત્યા જોડ ત્યા કે' બયા, કાલિય મદો તિમ તમને મદે;
 રલાધા કરે આત્મની મહતા કરી મારેમની, અજગ બળ કેવુ હું જાણું હરે. ૧
 ઉભા યહ મોહયો કે, તુ—(કૃષ્ણ) રાહું યા, નહિતો ત્રણે લોકમા અને વળી
 કાળનો કાગ—અગવાન પણ સાલ્ય કરનાર નથી, માટે (રાવિકાને) તાપે ધધળ.
 (તું) કહી એમ ધારીશ કે) સ્ત્રીને ઝીતવામા બીતશી—જીક ગી છે; પર તુ હે
 કાળા કહાન! એમ ધારીશ નહી, કારણ કે પાર્વતીપતિ—રા કરને મહામતિ—
 મોટી બુદ્ધિવાળી પાર્વતીએ (દે પાર્વતીરૂપે) અસુર—ભસ્માસુરને બાળી નાખીને
 છોડાયા હતા. “ભસ્માસુરને મહાદેવે એવુ વરદાન આપ્યુ હતું કે તે જેનાપર
 હાથ મૂકે તે બગી મરે, તે વરદાનનો અજમાયેશ તેણે મહાદેવપર કરવા ધારીને
 તેને ઘણા દુઃખી કર્યા હતા. તે નખતે પાર્વતીએ તેને માથેજ તેના વરદાદ
 હાથ મૂકાવી મહાદેવને દુઃખમુક્ત કર્યાની કથા પ્રસિદ્ધ છે.”

૩ જે ત્રિપુરાશી—(ત્રણ પુરનો અરિ—મહાદેવ) તે બીનડી (પાર્વતીએ બા-
 લડીનું રૂપ લઇ મહાદેવને ઠગના હતા.) થી હાગી ગયા હતા; તો અત્યા ગોવા-
 બીઆ તારા તે રા હિસાબ છે. વગી પિપ્પળ—અમૃતને વાગને આસુરી—દેવને
 જોતજોતામા ધારણુ નાખી હરાવી દેવામા આવ્યા હતા. “અમૃત પીવાને માટે
 દેવદાનવનો ટોટો મોહિની(સ્ત્રીનું) રૂપ લઈ, રાક્ષસોને મોહ પમાડી પતયો હતો.”

૪ ઉપર બતાવના એના સ્ત્રીનાં પરાક્રમના દૃષ્ટાંતો સાંભળીને તારા સિદ્ધાંતને
 (ગોપી સાય લટવાના) નિશ્ચયને છોડી દે; અને દાનમાં તરણુ ધાવી હસ્ત
 દ્ય—ને હાથ બાડી અને ગધડી ગીર સાડી—માથે રાવડી મૂકી (સાપી—જોડી
 મૂકી) હે ગોપના રાજા! આલે—આજ માગી (મોહિતાની) સાથે આદ્ય.

૫૬ ૧૮ મું. (૧) (કૃષ્ણ કહે છે કે,) બસા—બપુ યાવ તેવા બાલ ત્યાં
 (રાવિકા પાથે) કહેલે. કાલિય—કાલિનાગ જેમ મદો—મર્દન કર્યો તેમ તમને

જાન કહે એહને ઠાળી સંદેહને, “કરતી ને કાલ તે કરની આને”;
 (પાણી) ડગલું જોઈ બરે કાલ તેનું સરે, સારંગી ઝીંતી કંઈ સિંહરાને ? ૨
 સમગ્ર કંઈ હેલગ મધ તજ પેલગ, સિંહથી મિંહણી હોય માતી;
 સર્પિણિ સર્પથી અધિનિ અધથી, તિમ આહિરડી માતી તાતી. ૩
 ‘વારું કર્યો નહિ હારું કર્યો મહિ,’ નિયે કહું નાયજી માન ખોડો;
 નરમંધયા મા’ મતિ વિનવે બહુ કધિ, જનજ અમિ તમિ હારી રોડો ! ૪

૫૬ ૧૬ મું.

દામ મયા પૂરી રામ ખોડ્યા રૂઠી, ઉઠિયે ગોપ ગોપેશ આડો;
 કા’ન કે’ આલિયે રાજ સંભાગિયે, હતાવળા હાપી રણ મિય મા’લો. ૧
 ગોળીને ગોફણી પાસ લીધા વળી, ગેડીને ગેંદ મંબાળી માહી;
 કવચ ધરી કારમાં આલિયા હારમાં, મેનાપતિ અમ સમય માહી. ૨

મૈદ-મૈદ્ય. મૈદન રાજ વાપરવામા સારી યુક્તિ કરેલી છે. ધર્મપુત્રોપમા.
 આત્માની (પોતાની-સાધાની) રલાધા-રુનિ કરે-કર્વાથી મા’ત્મની-મહાત્મ્ય-
 ની-મહિમાની મહત્તા-મોટાઈ કથી-કશા કામની નહીં. શ્રીઓમાં બળ કેવુ-
 કેટલું હોય છે તે કું હૈ-હૈયે જાણું છું. (૨)-એને-(રાધિકાને) જાન
 કહે કે “ને કાલ કરતી તે આજજ કર્ય” પરંતુ ને ડગલાં જોઈને બરે તેનું
 કામ સરે-સરાડે ચડે; (વળી કોઈ વાર પાણી) સારંગી-હરિણી સિંહરાને-સિં-
 હરાજને (અહીં પ્રાસને માટે વિભક્તિ હોય કયાં જાણાય છે) કંઈ-કોઈવાર
 પાણી ઝીતી છે? અથવા ચિહ્નનો કંઈએ (કટલી) હરિણીઆ ઝીતેલી છે. એમ
 પાણી અર્થ લઈ શકાય.

(૩) નૃસિંહમહેતો કહે છે કે, જે છેલ્લા મધ તજને વું સમગ્ર-મિંહ
 કરતાં સિંહણ સર્પ-(સાપ)કરતાં સર્પિણિ-(સાપણ)અથ-(ધોડા)કરતાં અધિનિ-
 (ધોડી) જાણી હોય છે. તેજ રીતે (આહિર-ગોવાળ-કૃષ્ણાદિ કરતાં) આહી-
 રડી-ગોવાળણી માતીતાતી-જોરાવર છે. (૪) નિયે-નિયે. અમિ-અમે
 તમિ-તમે. સામ દાન દંડ અને બેદ વડે નૃસિંહમહેતે વિલિકારનો પથાર્ય ધર્મ
 બળવી બતાવ્યો છે.

૫૬ ૧૬ મું. (૧) મિય-મચ્યે. (જ્યારે લડવા જાય ત્યારે હથિયાર જોઈએ
 તે ગોપ પાસે લેવડાવે છે) ગોફણ અને તેમાં મૂકીને મારવાની ગોળીઆ
 પાસ-ગોવાળીઆ પાસે ને સેલો બાંધવાનું ઢોરડું હોય છે તે. ગેડી ને ગેંદ-
 ગેડીદો. કવચ-આહિરસીકાની પાસે ને કામગા હોય છે તે કવચની પોં

શંખ શૃંગી રણે ભેરી ત્યાં બણ બણે, ઉરગ ઉરવિ ડગે મૈ-ય સાળે;
 મૈ-ય શું રામનું કાર્તિકસ્વામનું, હરેન્દ્રનું સેન એ દેખી લાળે. ૩
 નદી પૂરે ચઢી જાય મળવા લાગી, (ત્યમ) ગોપનું લરકર વૃક્ષ બાળે;
 કિરણ ગણે કોઈ ખિંદુ ગણે જોઈ, (પણ) નરસંઘ ન ગણુઈ કોઈ સમાળે ૪

૫૬ ૨૦ મું.

અથ છવાઈ ગયું નિમિર ગાડું થયું, રેણુ કે દિન રળે ન સુઝે;
 કમોડા કંપીએ શેષ ન જંપીએ, ચાલ આધાનથી ધરતી ધ્રુળે. ૧
 એકું લરકર ચઢી જ દે આબુનું અડી, રાખને શૃંગી વિવિધ કૂકે;
 નરસંઘમાં મા' મનિ આવિષો બહુ મથી, નવ સખી રથામણો ટેક મૂકે. ૨

ધારણ કરી લીધા. કવચની ભિન્નતા દર્શાવવાને અર્થે 'કારમા' (વિચિત્ર, નવા-
 ધ જેવાં) રાબ્દ વાપર્યો જણાય છે. અગ્ર-આગળ. સમગ્ર-બધા.

(૩) શંખ-હાથને શંખના જેવો આકાર કરીને વગાડવામાં આવે છે તે (શંખ) શૃંગી-શિંગડાના આકારના વાંસળી અને ભેરી રમવાને માટે રાખેલાં નગારાં રણે-મળના વનમાં બણબણે-રાબ્દ કરવા લાગ્યાં! (એ) મૈ-યના સાજ (તૈયારી) વડે ઉરગ-ગ્રેહનાગ અને ઉરવિ-ઉર્ધ્વા-પૃથ્વી ડગવા મંડી! અતિરાશોકિત. ગોપના મૈ-ય આગળ રામચંદ્રનું (રાવણપરની તૈયારીનું) કાર્તિકેયનું (તારકાસુર પર કરેલી તૈયારીનું) મૈ-ય રાા હિસાબમાં, અને હરેન્દ્ર-દેવના રાબ્દ ધ્રુવનું મૈ-ય તો એ ગોપનું લરકર દેખીનેજ લાજ જાય! અતિરાશોકિત અને વ્યાજસ્વતિનો સંકર.

(૪) જેમ પૂર આવેલી નદી મળવા (સમુદ્રને) માટે લદી (પહાડ ઝાડ સાથે) ઉતાવળી થાય, તેમ ગોપનું મૈ-ય (રસ્તાની વચ્ચમાં આવતા) વૃક્ષ-ઝાડ (ઝાડવા) ભાગનું ભાગનું આદ્યું જનું હવું. નૃસિંહમેડેતો કહે છે કે, સૂર્યનાં કિરણ અને વરમાદનાં ખિંદુ કોઈ જોઈને ગણે, પરંતુ સમાળે-ધણા મળીને પણ લરકરની ગણના કરી શકાય નહીં. અતિરાશોકિત.

૫૬ ૨૦મું (૧) લરકરના જનાથી એટલી રજ-ધૂગ ઉડી કે અગ્ર-આકારા છવાઈ ગયું, નિમિર ગાડું-ધણુ અંધારું થયું અને તેથી દિવસ કે રાત્રી-રાત્રી પણ જણાવા લાગી નહીં. મૈ-યના ભારથી કમોડા-કમઠ-કચનો (કેટલાક પુરાણોમાં એવી કથા છે કે કાચવાની પીઠપર પૃથ્વીનો ભાર રહેલો છે અને ભેગમોને સમુદ્ર મયન વખત કાચવાનું રૂપ પણ લીધેલું હતું) કંડી ઉઠયો, (ધણા ભારથી) શેષ નામને ચટપટી ધઈ અને આલ-આલવાના આધાત-

જામ કહે એકને યાગી સંદેહને, “કરતી ને કામ તે કરતી આત્મા”;
 (પણ) ડગલું જોઈ બરે કર્મ તેનું સરે, સારંગી ઝોંતી કંઈ સિંહરાને? ૨
 સમગ્ર કંઈ હેલડા મધ તજ થેલડા, મિંહથી મિંહણી હોય માતી;
 સર્વિણ સર્વથી અધિનિ અધથી, તિમ આહિરડી માતી તાતી. ૩
 ‘પાર્થુ’ કરશે નહિ પાર્થુ કરશે મહિ,” નિચે કહું નાથજી માન ઓશો;
 નરમંપણ મા’ મતિ વિનવે બહુ કથિ, જાજ અમિ તમિ હારી રોશો। ૪

૫૬ ૧૬ મું.

દામ મયા પૂરી રામ બોધ્યા રૂઢી, હઠિયે ગોપ ગોપેશ આશો;
 કા’ન કે’ આનિયે રામ સંભાળિયે, ઉતાવળા હાંતી રણ મિત્ર મા’લો. ૧
 ગોળીને ગોફણી પાસ લીધા વણી, ગેડીને ગેંદ મંબાળી માહી;
 કવચ ધરી કામમાં આતિયા હારમા, ગેનાપતિ અમ સમગ્ર માહી. ૨

મદે-મદે. મદન શબ્દ વાપરવામા સારી યુક્તિ કરેલી છે. ધર્મકૃતોપમા.
 આત્માની (પોતાની-રાધાની) રલાધા-સ્તુતિ કરે-કર્યાથી મા’ત્મની-મહાત્મ્ય-
 ની-મહિમાની મહત્તા-મોગ્રાઈ કશી-કશા કામની નહીં. શ્રીઓમાં બળ કેવું-
 કેટલું હોય છે તે કું હરે-હરે જાણું છું. (૨)-એને-(રાધિકાને) જામને
 કહે કે “જે કાલ કરતી તે આજજ કર્ય” પરંતુ જે ડગલાં જોઈને બરે તેનું
 કામ સરે-મરાડે થયે; (વળી કોઈ વાર પણ) સારંગી-હરિણી સિંહરાને-સિં-
 હરાજને (અહીં ત્રાસને માટે નિબક્તિ હોય કર્ય જાણાય છે) કંઈ-કોઈવાર
 પણ જીતી છે? અથવા ચિહ્નતા કંઈએ (કેલો) હરિણીઓ જીતેલી છે. એમ
 પણ અર્થ લઈ શકાય.

(૩) નૃસિંહમહેતો કહે છે કે, હે છેલ્લું મધ તજને તું સમગ્ર-મિંહ
 કરતાં સિંહણ સર્પ-(સાપ) કરતાં સર્વિણિ-(સાપણ) અથ-(પોડા) કરતાં અધિનિ-
 (પોડી) જામરી હોય છે. તેજ રીતે (આહિર-ગોવાળ-કૃષ્ણાદિ કરતાં) આહી-
 રડી-ગોવાળણી માતીતાતી-એસવર છે. (૪) નિચે-નિચે. અમિ-અમે
 તમિ-તમે. સામ ઘન દંડ અને બેદ વડે નૃસિંહમહેતે વિદિકારનો મથાર્ય ધર્મ
 બળવી બતાવ્યો છે.

૫૬ ૧૬ મું. (૧) મિત્ર-વચ્ચે (જ્યારે લડવા જાય ત્યારે હથિયાર જોઈએ
 તે ગોપ પાસે લેવડાવે છે) ગોફણ અને તેમા મૂકીને મારવાના ગોળીઓ
 પાસ-ગોવાળીઓ પાસે જે ચેલો બાંધવાનું દોરડું હોય છે તે. ગેડી ને ગેંદ-
 ગેડીદો. કવચ-આહિરરોડિની પાસે જે કામગા હોય છે તે કવચની પોં

શુ ખ શુગી ગણે ભેરી ત્યાં ભણુ બણે, ઉરગ ઉરવિ ડગે મૈન્ય સાળે;
 મૈન્ય શુ રામનું કાંઈકસ્વામનું, સુરે દ્રવ્યું એન એ દેખી લાળે. ૩
 નદી પુરે ચડી જાય મળવા લડી, (ત્યમ) ગોપનુ લરકર જૂઠાં બાળે;
 કિરણ ગણે કાંઈ મિંદુ ગણે જોઈ, (પણ) નરસ ધ ન ગણુઈ કાંઈ સમાળે. ૪

પદ ૨૦ મું.

અથ છવાઇ ગયું તિમિર ગાડુ પયું, રેણુ કે દિન રત્ને ન સુએ;
 કમોઠા કંપીએ શેષ ન જંપીએ, ચાલ આધાનથી ધરતી ધ્રુવે. ૧
 એક લાકર ચડી જ દે આલ્યુ અડી, રાખને શૂંગી વિવિધ ફૂંકે;
 નરસ ધરા મા' મતિ આવિયા બહુ મથી, નવ સખી રથામણો ટેક મૂકે. ૨

ધરણુ કરી લીધા. કનચની બિજતા દર્શાવવાને અર્થે 'કારમા' (વિચિત્ર, નવા-
 ધ જેવા) રાજ વાપરે તો જણાય છે. અસ-આગળ સમય-બધા.

(૩) રાખ-હાથને રાખના જેવો આકાર કરીને વગાડવામા આવે છે
 તે (રાખ) શૂંગી-શાંગડાના આકારની વાસળી અને ભેરી રમવાને માટે
 રાખેલા નગાગ રણુ-ધ્રુવના વનમા ભણુબણે-રાજ કરવા લાગ્યાં । (એ)
 મૈન્યના સાજ (તૈયારી) વડે ઉરગ-રોપનાથ અને ઉરવિ-દર્વી-પૃથ્વી ડગવા
 મડી ! અતિરાસિકિત ગોપના મૈન્ય આગળ રામચંદ્રનુ (રાવણુપરની તૈયા-
 રીનું) કાંઈકેવનુ (તારકાસુર પર કરેલી તૈયારીનું) મૈન્ય શા હિસાબમા,
 અને સુરે દ્ર-દેવના રાજ ઈદ્રનુ મૈન્ય તો એ ગોપનું લરકર દેખીને જ લાજ
 જાય ! અનિરાધાકિત અને બ્યાજનુતિનો સ કર.

સ્વામિની સજ્જ કુર્ચ કાઠી નિર્જળ શુદ્ધ, જે ડર ધ મૃત્યુથી ભાગી જઈ,
 ટાઇપર જોર નહિ ઝરક મારે કંઈ, રમિ જિ જીવિતિ પરિ યાદ ૩
 એકી કાળે તહી જાગિ(કા) મોલી મહી, સ્વામિની સત્યજી આપ બાપો,
 તો જીવુ પડે ધડ જઈને લહે, ભણે નરમ ધણે એવીને રાણા. ૮

૫૬ ૨૧ મું.

વિશાખાદિ ૫૨ મું ભણે જે મરે, અજિત અનિ કીલીને જરા લેવો,
 મૈત્ર્ય જો ગોપનુ આનિયુ ધોપનુ, જો પિય લા નો લગ્ન કેવો ૧
 ગજ સજ્જે સખી મૈત્ર્ય બારે લખી, (વગિ) કરો સિલનાદ એ મુણે એવો,
 બગ્ગાને મોનિયા તોપને તોનિયા, છળ્યા મુણી ગર્જના દેન દેવો. ૨
 ધાન્નાડને ચિરિયુ નિયતને પૂરિયુ મિલનાદે હાથા (કંઈ) સખ એવો,
 નિર્મળો ભાગિયા મગમૂન સાગિયા, કંઈ સુણે રાખ નિ ગોપી જોવો. ૩
 ગોપ જે મા' બની તેહ ગયા છળી, વીર ગે મૂંઝ્યા અહમેવો,
 નરમ ઈશ ભણે મુક્તિ નહિ દોનપણે, આરો ક્ષમા તો જઈ અર્હુ એવે. ૪

અનાજથી—અરુગાનાથી ધરતી ધ્રુજના લાગી ! અતિરાયોક્તિ (૨) નૃમિલ
 મરતો જે વિદિ કરના ગયો હતો તે મથી—(મહાહ રાવાની) માધાનુ કરી
 અરો અને કંઈ લાગ્યો કે છે સખી ! (રાધિકા) રથમળો—ફણુ (લકવાનો)
 કે મૂકતો નથી

(૩) એનુ સામ રીને સ્વામિની—રાના તૈવાર કુર્ચ—ધઈ જે બળ વગરની
 (ગો રીઓ) હતો તે જુદા—જુગે કરી અને કહ્યું કે જે માતથી ડર ધ—ડરે તે
 ભાગી જઈ—તથા ટાઇપર (નરના નિયંત્ર) મારે કંઈ પણ જોર ડરુ
 નથા, મારે જિ—જે જીવરજિ—જીવનુ રક્ષણ—અભાજનાર તોય, મગમૂન કે
 મરનાથી જે તે રિ—(સખેથી) ફર યાઈ—યાય

૫૬ ૨૧ મું. (૧) ધોપનુ—પપનુ—ગેડનુ લખી—તહી—જેખી ૨ બર
 નેને—મેળેથી જુમ પડીને ૩ ગોપીઓના મિલનાદે ધાન્નાડ આગઈ ગયુ,
 નિયત—આકાર પગઈ ગયુ અને અખએવો—આત આકારો પણ રાટી ગયા !
 એ—(આકારો) (૪) અહમેન—અહકાર જોરાનર ગોપ પણ જ્યારે મિલ
 નાન સામગી ખીલી મગ નારે નૃમિ દમરેતો કંઈ છે કે એમ દોનપણે બતાવે
 મુક્તિ—જૂકો થનાનો નથી, પરંતુ જો ક્ષમા—માફીની ઈચ્છા રાખતા ૧
 નો જઈને (ગોપિકાના) અર્હુનુ એવન કંગા અહિ મુક્તિ અને અર્હુએવન
 વાપરવામાં કનિયે મારો મુક્તિ વાપરી છે

૫૬ ૨૨ મું.

હજો સિંહના સામે દોવો સાદ, ગર્જના બારી થઇ ગોપ કેરી;
 સુરત મંથામમાં કામના ધામમાં, નિહાળિયે (કે) જીતઇ મરં મેરી.
 ગોઠડી મિચ ધરી ગોપ જોગા કરી, વિદિ કરનાર મોકલિયે કોઈ;
 કોઈકે કામશું કે'ણું નામશું, જાઇ બડીએ હાનાર હોઈ.
 બળતો વીરને બરકિયા વીરતે, સલાહકારની કરવી ચોઈ;
 જીત ને કામનો નિપુણતા ધામનો, સર્ગો નિ રામનો છે ર કોઈ ૩
 મરં નીચું લણું હા ન કોઈએ કણું, (હી) આવિયા જયદેવ મમય જોઈ;
 નરસંધયા મજુ ઉભિયા મુદિતપણે, કૃપણ ભજતા જુએ નાર જોઈ ૪

૫૬ ૨૩ મું.

ઉઠિને આવિયા સરવને બાવિના, (કહ્યું) વિદિએ જાવ તમિ જયદેવા;
 ઉન્મત આહિરડી લાલની લાડી, વિકટ બહુ એહની વિદિ મેવા. ૧
 ધરપાં ગોપરધરી કરવી મુગિપર છરી, કરમ એવું કર્યે ગણુ વહે; ૨

૫૬ ૨૨ મું (૧) મેરી—સી. (૨) ગોપ જોગા કરીને તેમની વચ્ચે
 (કૃષ્ણે કે કોઈ બીજા ગોપે) વાત કરી કે (રાવિકાની પાસે) વિદિ કરવાને માટે
 કોઈને મોકલવો જોઈએ કેટલાક (ગોપ) કહે છે કે વિદિનું કહેણ મોકલ-
 વાની કંઈ પણ જરૂર નથી, પરંતુ ત્યાં જાઈને (ગોપઓની) સાથે બડીએ—
 લડીએ, પડી ને યનારં હશે તે થશે.

(૩) બળતો વીર—જયદેવજીનો બાઈ—કૃષ્ણ બરકિયા—મોટેથી બોલશે
 કે મસાહ કરાવનાર માણસની (મોકલવાની) ચોઈ—ગોપણુ કરવી જોઈએ.
 તેનામાં આ પ્રમાણે યુણુ હોવા જોઈએ,—નિપુણતા ધ:—ધર્મો ડાહ્યો, કામ-
 દેવને જીતેલો અને રામ—રથામાં—સીનો મંગી—સગ વાળો ન હોય,
 એવો કોઈ છે? (૪) હપથી કડીમાં કહેલા સર્વ યુણુ જયદેવનામાં પોતાની
 પશ્ચિમી સી મરી જવાથી આવેલા હતા; અર્થાત્ તેણે કામનો અને સીનો
 સાગ કરેલો હતો. તમિ હમેડોતો કહે છે કે જેણે કૃષ્ણનું ભજન કરવા પોતાની
 સી ચુમાવી છે, એવો જયદેવ (વિદિએ જવા) મુદિતપણે—આનંદમાં (આવી
 ન) ઉભિયા—ઉભા રહેવા (જયદેવ પ્રથમ એકલા કૃષ્ણનો ભક્ત હતો તેથી
 તેને માર જોઈ, એવું મહાત્મ્યું નિર્મલમહતાએ દીધું છે. (અર્થાત્ તેને જો
 મખીભાવે બકિત કરી હોત તો સી જોવા વારો આવત નહીં ૧)

નીચ નરને ધણું કામ વિધિ તણું, (વળી) પાસ તે નારીની કા ન નિંદે? ૨
 હારમાં સાંરીને સવિને ખાંચીને, લુહતી લલના સાહી લાવું;
 (પણ) લાણું હું દેહમાં સંપ્તું શું એહમાં, (કા') કૃત્ય કઠિન ને કરી આવું. ૩
 શૂર સાચોજ ગું કૃષ્ણ કે' ધન્ય ગું, જઈ સનિ સત્તર સાહી લાવો;
 શીદ મરે મધી બરડે બપવું નથી, ત્રિતા પ્રકિ નરસંઈ શૂર કાવો. ૪

પદ ૨૪ મું.

જયદેવ આલિષા મનમાંહિ મા'લિષા, આવિયો જ્યાં'ઉભી શૂર નારી;
 રાધિને પૂઝતો મરડતો મૂછતો, ગુપ્ત ક્યા ગોપી બ્રજુની દુલારી? ૧
 નેહ કામા ચહે તેહ ગુપ્ત રહે, નિરખ આ નાર બૂપણુ બિરાજે;
 રાધિ બોલી લખી કૂણુ એ છે સખી, પુરૂષ અહિ આવિયો કૂણુ કાળે? ૨

પદ ૨૫ મું (૨-૩) (જયદેવ કહે છે કે,—) ગો—ગાયપર ધરી—ધૂમરું
 મુકવાથી અને મૃગિ—મૃગી—હિ ગાયપર ધરી કરવા નેવાં કામ કરવાથી
 કાંઈ પણ વંદે—ચખાણુ કરે? નરને—પુરૂષને (શૂરાઓને) વિધિ કરવાનું ને
 કામ છે તે ધણું નીચું છે. (તેણું નીચું કામ અને તે વળી) નારીની પાસે
 જઈને કરવાથી (તેની) નિંદા કાણુ કરે નહીં? (એમ છતાંય જો આવ કહે
 તા હો તો) મ્હવિ—સર્વ લલના—શ્રીઓને સાહી—પકડી હારમાં માંચી—
 નેડી—ગોઠવી અને ખાંચીને લુહતી—આજોડતી (અહીં) લાવું, પણ એવું
 હલકું કામ (આપે) મને એંપ્યું તેથી હું લલ્લ પામું છું; મારે (કાઠ આ-
 થી પણ) કૃત્ય કઠિન—અઘરું કામ કહો કે જઈને કરી આવું. (૪) કૃષ્ણ
 કહે છે કે, તને ધન્ય છે અને ગું ખરેખરે શૂરો છે. નૃસિંહમેહોતો કહે છે
 કે, મારેથી બોલે અને કાંઈ લવારો કરે બપવું—બપવાનું નથી—(અમે)
 શૂર—સારા જીએ એવું લઢાઈ ત્રિતા પગી કહેવું એ વધારે ચાગ્ય છે.

પદ ૨૬ મું. ૧ ગોપી—ગીજી ગોપીઓને (જયદેવ) મૂછ મરડતો પૂછતો કે
 બ્રજુની—બ્રજુબાન (રંધાના બાપનું નામ) ના દુલારી—હોકરી રાધિ—રાધિકા
 ક્યાં ગુપ્ત—સંતાઈ ગઈ છે. ૨-૩ (ગોપીઓ કહે છે કે) ને કામાને ઇચ્છે
 તે ગુપ્ત—ગુપ્ત રહે; (મગલબે કૃષ્ણ લઢાઈ ન કરવાને મારે કામા—મારી ઇચ્છે
 છે). નિરખ—જો આ—પેલી નારીમાત્રનું બૂપણુ (રાધિકા) ખીરાજે. (આવી
 રીતની બોલાબોલી સાંભળી) રાધિ—રાધિકા બોલી કે અહિયા પુરૂષ શું હરણા
 આવ્યો છે? (રાધિકાનો માત્ર આટલોજ ૨૫૬ સાંભળી ગોપીઓ જયદેવને

બાળ જિનું અમાપ એવી નહીં આપ, હારી જન તિં તમિ શું રે કર્યો;
સૂરીયહ હારીતે બની નહિ આરીતે, (પણુ આહિ) નાર નરમં ધયકી નીર ભર્યો।

૫૬ ૨૬ મું.

બોલો ભરી દમે રાધિકા તે સમે, જન અલ્યા જન ગુણુ માન કરતો;
નીર નરનું ધરે કાર્ય જ્યા નવ સર, (ત્યાં) નારીનું રૂપ લેધ દય હરતો. ૧
(અલ્યા) આદિ દેવી અમો બામટા મૌ તમો, (કો) નીજ પૃથ્વી વિણુ કયાંહિ બોયો?
દેવને ઘનવી હરગને માનવી, નારીના સરવ સર્વેસ જોયો. ૨
તું અલ્યા કયાંયકી તેજ કર્યને નકી, (વળી) કૃષ્ણને પૂછ જ/હ કયાથી આબોયો;
વિચાર હૃદય વિષે આનિયો શા મિયે, (વિદ્) પદ્મિનિ માટ તુ ઘમ કા'બો. ૩

(વિદ્યામિત્રના યથ રક્ષણાર્થે રામે જેનો નારા કર્યો હતો તે) તાટકા નામની
આશુરી-રાક્ષસીએ ધૂગી-ઘણા મુનિ મારી નાખ્યા હતા; ને સૂરી-સૂરવીર હતી,
પરંતુ તેને એકેગર-એક બાણુ (રામે) ચૂરી-ચૂરેચૂરા કરી મારી નાખી. ૪
જેનું (પૂનનાને તાટકાનું) બળ અમાપ-મપાય એવું નહોતું તે પણ
જ્યારે હારી ગઈ ત્યારે તમે કે જે તેના જેવી બળવાન નથી તે શું કર્યો. (શું
કરનાર હો). નૃસિંહમેહિતો કહે છે કે આ ગીતે (રાધિકાદિ) જે રીતે સૂરી-
ઓ બની છે તે રીતે તે બનીઓ નહોતીઓ, માટે હારીઓ; પણ અહીં-અ-
હિયાં નાર-નારી આગળ નીર-પાણી ભરવું પડ્યું, અર્થાત્ હારવું પડ્યું.

૫૬ ૨૬ મું. ૧ રાધિકા દમભરી (હાતીગોળીને) બોલો કે (કૃષ્ણના) ગુ-
ણનું ગાપન કરતો (અહિથી) જન જન. (તારો જે સૂરવીર કૃષ્ણ તેજ) જ્યાં
'નીર નરનું ધરે'-પ્રરૂપત્વ ધારણ કરવાથી કામ સરે-સરવું નથી ત્યાં સ્ત્રીનું
સ્વરૂપ લેધને (શત્રુનો) દર્ધ (ગર્વ) હરે છે. અર્થાત્ સ્ત્રીનું રૂપ લેધ રાત્રુને
ઝીતે છે. (બળવાને તેવરીશકોટિ ઘનવ અને ભરમાશુરાદિને સ્ત્રીનું રૂપ લઈ
ઝીતેલા છે.) ૨ અલ્યા અમે (સ્ત્રીઓ) આદિ દેવીઓ છીએ અને તમે (પુરૂષો)
બામટા-ચોર-લૂચ્યાઓ છો. કહો જોધએ પૃથ્વી વગર ખીજ શમાં વાવયો?
વ્યંગ્યાર્થે લેતાં સ્ત્રી વગર ઉત્પત્તિ કેમ કર્યો? (અને તમે વિચાર કર્યો
તો) બધા દેવ ઘનની-ઘનવં-(અસુર) હરગ-સાપ, માનવી-માનવ-(માણુ-
ઓ) અને સર્વેસ-ધર્ધર પણ નારીથીજ ઉત્પન્ન થયા છે એમ જોશો-જાણુશો.

૩ તુ તારા મનમાં નક્કી કર અને કૃષ્ણને જાણને પૂછ કે આપ કયાંથી
ઉત્પન્ન થયા? એટલુંજ નહીં પણ તારા હૃદયમાં વિચાર કર્ય કે તું અહીં

પચિની દેડ અમો જાન ચાલ્યા તમો, દાસને હોડવી માન પામુ;
 દાસ નરસ ધ બચે કૃષ્ણના ગુણ ગમે, આવે નહિ કામુક કામ સામુ ૪
 ૫૬ ૨૭ મુ.

સ્વામિની સ્વર મુણી મળે મોટા મનિ, લાહિ જયદેવનું કોણ લેખુ,
 વિકળ મનથી થયો વિદિ ભૂતી ગયો, ૫ ૨ સમગ્રને શે ઉવેખુ. ૧

એમ ધારી અડધો મોહ પાયે પડ્યો, દુઃખ સમજ(મા) ઝૂંબિયો વિદિ કરતા,
 નિહાગિયો રધિકા કામની માનિકા, (અરે) લાજએ દાસના હોરા હરતા ૨

ખા'ર આવો ચરી અલિધી પરો ગી, ચાત્રો ચતુગ પડે જઈ ભડોએ,
 મા'ગ જઈ મુકિયા વિદિ ને મુકિયા, ચઢી ગયો તે દોષ ગોપ લડોએ ૩

(નજમા) શું કરના આવ્યો છ, અને (જયદેવ) પોતાની પચિની સ્ત્રીને છતાં
 મરાનાને કૃષ્ણ પાસે ગએમો હતો, તેથી તેને મેં છ દેતા કરે કે કે,) સ્ત્રી
 મેળવવાને દાસ શામાટે કરે ગયો છુ ?

૪ (રાધા કહે કે), તને અમો પચિની આશીશ અટને તમે ચાલ્યા જાએ
 તારા જેવા દાસને હોડાવ્યાથી (૫ કૃષ્ણનો દાન છુ તેથી) અમને ધણુ
 માન મળશે નહિ ને તો કે કે કે, કૃષ્ણના ગુણ માતાથી હે કામુક—(જય
 દેવ સ્ત્રીની ઇચ્છા માળો હતો માટે તેને કામુક વિશિષ્ણુ જોડેલ છે) ૫૨૫

(તિરુ) જઈ કહ્યું કૃષ્ણને ત્યાગી પડ્યો તૃષ્ણને, મળાવિયા તેહને માન દીધું;
નરસંઘયા ઘમ કે' બાર જેનાર વે', (શુ) વાહવા વિટિનું કામ કીધું! ૪

પદ ૨૮ મું.

સરમ બારે ધરી વદન નીચું કરી, કહ્યું નાથ નાર માને ન જાને;
કરગરે શું સરે તેહ નવ ચિત્ત ધરે, દીધા વિલુ દંડ માને ન માને. ૧
જયદેવ જે કહ્યું તેહ સરવે લહ્યું, કટક કૃષ્ણે મળ પંચ લીધા;
જોશી તહિ આવિયા શુકન દરસાવિયા, પ્રયાણ પલુ વિપળ મેળિ કીધા. ૨
ગગન ધરા યહ વાદળી જય ધધ, (તિમ) લરકર આલિયું ગેળી સામું;
વાટમાં આલયું મનમાં માલયું, શુકન લખ્યાતણું લખિયે નામું. ૩
મત્ત કહું સહી પક્ષ કરવી નહી, મહારો નિશ્ચય હું ન બાચું;
જોશી નરસંઘ બને શુકનાવળી બસે, ભૂપતાં જોશીને ચર્ચુ લાચું. ૪

પદ ૨૯ મું.

મૈ-૫ જે ગોપનુ આલિયું આપનું, તે સમે મળ અહ વ્રહ કરતા;
પૃથ્વી અનિત યહ અરાનો પડતી તહિ, વરમતા હલકા પ્રાણુ હરતા. ૧
શાન્તિ ગહ વસ્તિના વૃષ્ટિ ધધ અસ્થિના, વાધુ ભયંકર ત્યાંહિ વાનો;
પ્રકાશ દિશાતણો રયામ દીસે ધણો, સંધ સારંગનો સબ જાતો. ૨

ડ્યો છે. (કૃષ્ણ) નેને (જયદેવને) પાતાની પામે મંગાવીને માન દીધું.
નૃસિંહમેહોતો કહે છે કે, બાધ જેનું કામ તે તેજ કરે (છોકરાંથી ઘમ પી-
વાય નહી તેમ) જયદેવથી વિટિ શું થાય! વાહવા જેવું આજરતુત્યાજંકાર.

પદ ૨૮ મું. ૧ (મોહિત યદને આવેજો માટે) સરમથી નીચું માંડું
કરીને (જયદેવે) કહ્યું. (૨) કટક-લરકર. (નિમેલા મુહૂર્તની) પળવિપળ મેળ-
વીને પ્રયાણ- (નાન્યગરજાનિ છે) લડવાને જવાનો આરંભ કર્યો.

૩ ધધ—ઢોડીને. લખ્યાતણું—જોયાનું. નામું—હિસાબ-ગણના. નિ-
શ્ચય—પક્ષપાત ન કરવા ૨૫ જે નિશ્ચય કરેલો તે. ૪ નૃસિંહમેહોતો કહે છે
કે, (હું જોશી નથી તેથી:-) ભૂપતો જોડે તો જોશી લોકને પમે લાચું
છું—ક્ષમા માચું છું.

પદ ૨૯ મું. ૧ આપનું—ચોખનું. સપ્તઅહ—રાત્રિ, રવિ ઇત્યાદિ સાત
અહનું વ્રહ ધણું નિશિધ મરણું છે તે યત્ના લાગ્યું. અરાગી—વિજળી.
પ્રાણને હરણુ કરે એવા હલકા—હલકા (અગ્નિ અને તારા આકાશમાયી પડે
છે તે) વરમતા હતા. ૨ વૃષ્ટિ—વરસાદ. અસ્થિ—હાડકા. ૬ જે દિશાઓ-

શુન ગણુ આવતા ડાકિની લાવતા, શબ્દ ઉલૂકનો કાન પડતો;
 વારિ પ્રવાહ ને દરશઈ લાવતો, (વણિ) સિંહની સગ સારંગ લડતો. ૩
 શુકન હિલરા સખી સરવ થાતા દખી, (ખયુ) વાંકડો આંકડો શેન મૂકે;
 વેદ નરસંધ ગણે લાભ વણે ભણે, નહિ અલ્યા શુભ વું શે રે મૂકે. ૪

પદ ૩૦ મું.

ગોપ સરકર સખી સાવધ થઈ સખી, સનયુખ જઈ પછે સાદ ક્રીધા;
 શુકન પાટે પથા મંરાય દૂર ગયા, અહ દિશાદિએ પ્રકાશ દીધા. ૧
 પક્ષીમાં થાય ને કૌંચની પાસ તે, જઈ મળી મારગ સબ લીધા;
 રથેન માંસા'રો વણિ કંક બક કાક મળિ, ગયા વિધિ પુરસ્સર પંથ સીધા. ૨
 મુદિત ખહ માનિની મધ્ય લઈ સ્વામિની, શુકન રૂડા લખી શુરો થાતી;
 સમયને ભાજતી ઝડપમાં ચાલતી, શું નદીપતિ મળવા રે ભતી! ૩

નો પ્રકાર કાજો દેખાવા મંડયો (અંધકાર થઈ ગયો) અને સારંગનો
 સંધ—હરણનો જયો સખ—ડાખો જવા મંડયો (અપશુકનનું નિશાન).

૩ ડાકિની—ડાકણ. ઉલૂક—ધ્રુવડ ચાલતો સંભગતો હતો. વારિ—વા-
 ણીનો પ્રવાહ લોડ દરશઈ—દેખાતો હતો, અને સિંહની સાથે મૃગ મટતો
 જણાવો. ૪ આવા માઠા શુકન સખી—જેમને સંધ (બધા ગોપ) દખી-
 દુખી થતા હતા, ખરું વાંકડો (કૃષ્ણ) આંકડો (લઘવાનો મમત) શેન—કયમે
 કર્યો મૂકતો નહોતો. (જેમી થયેલો માટે) નસિહ મેડતો (જેમ જોશી
 આંગળીના વેદા ગણી કહે તેમ) વેદ—વેદા ગણે છે અને વણા (જોશીઆ
 ગણે છે તે) વડે લાભાદાખ ખતાવે છે. (અને કહે છે) અલ્યા (કૃષ્ણ) આ-
 વખત શુભ નથી માટે વું શામાટે ભૂલ કરે છે? મહિતાએ જોશીના વેપ ખૂ-

રૂકંધ કર મેલતી રેલતી ખેલતી, આવી રણ ખીચ નિશાન ગાડી;
દામ નરમંધ બણે ગોપ આબ્યા રંગે, વેણ રણમાંહિ વગડો ધાડી. ૧

૫૯ ૩૧ મું.

નર વાનરનથું યુદ્ધ બાખંધં ધણું, (પણ) ક્યાંહિ વિચિત્રતા હોય આવી ?
દેવી દશાવ ને સાગે 'સિદ્ધાંત તે, કારણ તેહનું' દર્શ બતાવી. ૧
દેવી તો એકલી રયામ ધણી મળી, તે ખરું યુદ્ધ આ પ્રેમ પ્રેમ્યુ;
ભિન્નતા તો આશી લાંછી જૂઓ કરી, પ્રેમીના પ્રેમ ગી ગીત હેરું. ૨
(કો) 'મૈ-વમાડે મણા પુરૂષ રયામાતણા, દરણે જુગત્તા તહિ ધણેરાં;
સામ સામે તહી આવી મળ્યા સહી, લગ્ન કર ગોપી ગોપેશ કેરા. ૩
બોલે બડધ ભખી જુગત્તા જુગત્તા મળી, હસ્ત અ-યો-અ-યે તડપ જાલે;
ઉમ ગી આફળે કામના ના કળે, દામ નરસંધ ખિચ મિચ મા'લે. ૪

કરવાના સમયને બાળતી-જાતી-ખાળતી, અને અપાટખંધ આસતી હતી. તે
એવી દેખાતી કે જાણે (પૂરે આવેલી) નદી પનિ-સમુદ્રને મળવા જતી હોય નહીં!
૪ રૂકંધ-ખખાપર કર-હાથ મૂકતી અને મોજમજા કરતી રણખિચ-જ્યં
લડવાની જગા મુકરર કરી હતી ત્યાં (ગોપી પોતાની હૃદ દર્શાવનારી) નિશાન
ગાડી-ડાટી આવી. તુસિંહ મેરૂતો કહે છે કે, ગોપ પણ રણમાં આબ્યા
અને લડાઇને સ્થળે વેણ-વાંસળી ધાડી-જખરી વગડી-વગાડી.

૫૯ ૩૧ મું. ૧-૨ નર વાનરનું (રામ રાવણનું) યુદ્ધ ધણું મોટું અને
વિચિત્ર કહેવાય છે, પરંતુ તેની વિચિત્રતા (ગોપ ગોપિના જેવી) આવી
ક્યાંથી હોય ? દેવીના યુદ્ધનું (મહીષાસુરવાણું) દશાંત મથહૂર છે. તેનું
કારણ (તુસિંહ મેરૂતો) બતાવી દે છે. દેવીના અને ગોપીઓના યુદ્ધની જૂ-
દાદ દર્શાવતાં કહે છે કે, દેવી એકલી યુદ્ધ કરતી હતી; અને રયામ-રયામા-
ગોપીઓ ધણી મળી છે, ઐટડું જ નહીં પણ તે યુદ્ધ (દેવીનાણું) ખરેખરું
હતું; અને આ તો પ્રેમની પ્રેક્ષા-દિરકેરળીનું છે. આટલી ભિન્નતા છતાં
(તુસિંહ મેરૂતો કહે છે કે મને) કમોટીએ ચકાવી જૂઓ કે (હું) પ્રેમીજનના
(રમિક જનના) પ્રેમ-પ્યાર (મારી કવિતા તરફ) કેવા હૃદ-એ'ગું-હણું
કરું છું. (?)

૩ મળેલા ગોપ ગોપીના મૈ-વની રોબા વર્ણવતાં કહે છે કે, જુગત્તા-પુરૂષ
અને સ્ત્રીના જોડાં (રણક્ષેત્રમાં) એવા રાત્રે છે કે કંઈ મણા (બાકી) નહીં.
૪ ઉમ ગી-ઉમ ગવાનાં અ-યો-યે અફળાય છે પરંતુ કામના કિર્મી
થતી નથી!

૫૬૩૩ મું.

નારને નર ભળ્યા મીઠા મીઠે મળ્યા, વ્યૂહ મકરાકૃતિ કૃષ્ણ રચિયો;
 રાધિકા તે સમે મિત્રને કિમ્ નમે, નાગાકૃતિ વ્યૂહ સન્મુખ સન્નિયો ૧
 કૃષ્ણ સમયમા મૈત્ર્યના અગ્રમા, આગે રક્ષા કરે જે સિદ્ધિયો,
 પ્રકાશજી અગ્ર વીર કાવે બગ્ર, મુય અપસંધ નામો ને રાગો ૨
 નિર્મિયો રાધિકા કામની માધિકા, મુખ મરડી નરસંધ જાલાવ્યો,
 હૃદ જઈ કૃષ્ણને ત્યાગી દે તૃપ્તિને, રચામના સ્વાગ આ જો મયાવ્યો ૩
 આપોઆ મૈત્ર્ય બતાવુ કારણ અલ્યા, માહરે કારણ ગોરી આવી,
 નરમંદ જઈ કહે સર્વ કારે રહે, જોઈ પી કેવો જાણ ફાવી ૪

૫૬૩૩ મું.

રાધિકાએ કહ્યું તેહ સરવે લાલ્યુ, જોયિયો થસિ હ જઈ ઝાલ્યુ,
 લઈ આસા પછે કૃષ્ણ શુ જઈ મયે, વ્યર્થ જ્યા કરે હરાવુ- ૧

૫૬૩૩ મું ૧ મી ન-રોળી (૫૬) મકરાકૃતિવ્યૂહ-મગરના આકારે
 મૈત્ર્યની રચના (મકરાસન) એ વ્યૂહ રચના જોઈને રાધિકાએ વિચાર કર્યો
 કે (કૃષ્ણ) મને નીચીતે નમે એમ ધારી નાગાકૃતિ-નામની આકૃતિ જોવી
 મૈત્ર્યના સામી રચના કરી (નાગાસન) અહીં સતિશુદ્ધ સેવાથી દ્વિઅર્થા ક-
 વિર રચના કરી છે. એક રીતે વ્યૂહ રચના વિનિ જાણાય ને બીજાથે ચોરાસી
 આસનોમાના આમન સમજાય

શૂરત્વ લક્ષણવિધું રાધિયે કાંવિધું, એહ અખળ કે આપ કાંયા? દયે તારો હરી ધૈય મનમાં ધરી, કાંવિધું “લરકર શે રે લાખ્યા? ગુજ મુજ કારણે બહુ પડે ધારણે, મહીપ લઢયે જિમ વૃક્ષ બાળે; વાક છે તાહરો કાંધક માહરો, (તિમા) અ-પને દુઃખ ઠાં કિમૂ હાળે. આપણુ બે મળી યુદ્ધ કરવું બળી, હારખાએ તેનો પક્ષ લાળે;” નરસંઘયો પિત્રે શે સહુને દમે, રાધિને શું મયો યુદ્ધ કાળે.

૫૬ ૩૪ મું.

કોણુ એવું સુણી મનમાહે ધુણી, ખરકીને બોલિયો બળ-ભ્રાતા; જઈ કહે એહને ટાળી મંદેહને, કિમ ડરે શું યકી ગોપ માતા. ૧
હંદને કારણે હું ખડો ખારણે, આવી બડિયે નહિ કામ અ-થે; સુમનોપા તાહરી તેવો છે માહરી, કહું એહ કારણે ધન્ય ધન્ય. ૨

હું જઈને કૃષ્ણને ડરાની મારું છું. રાધિકાની આસા લઈ (નૃસિંહમેહિતો) કૃષ્ણની સાથે બોલવા મચી ગયા. કહ્યું કે શું વ્યર્થ-ફોકટ (રાધિકાને) હરાવું એમ કહે છે. પરંતુ તારું શૂરત્વ-શૂરપણું લાભ્યું. રાધિકાએ કહાવ્યું છે કે અમે અખળ-અખળા કે તમે અખળા. મનમા ધૈય ધરી, તારા ગર્વનું હણું કરી (રાધિકાએ) કહાવ્યું છે કે આ બધું લરકર સામાટે આણ્યું છે? મારા અને તારા માટે ધણું ધારણે-મોહપાશમાં પડ્યું તે “પાડેપાડ લડે અને આડનો ખોડો કાઢે” તેવું થયે. વાક તારો છે ને કંધક મારો છે, તેમાં ખી-જાને દુઃખ દેવું જાજગુ નથી.

૪ આપણું (રાધા ને કૃષ્ણ) બે જાણું મળીને યુદ્ધ કરીએ, તેમાં જેની હાર થાય તેનો આખો પક્ષ હાર્યો કહેવાય. નૃસિંહમેહિતો પણ વિનંતિ કરીને કહે છે કે ખીજાને સામાટે દુઃખ થોડો. શું (કૃષ્ણ) અને રાધિકા હંદ યુદ્ધ કરશે.

૫૬ ૩૪ મું. ૧ બળ-ભ્રાતા-ખળદેવજીનો વીર-કૃષ્ણ. કૃષ્ણે કહ્યું કે રાધિકાને જઈને કહે કે તારાથી મરત ગોપ ડરનાર નથી.

૨ હંદ યુદ્ધ કરવાને માટે હું ખારણે-લરકરના અગ્ર ભાગમાં આવીને ઉ-ભો છું. જો તારે એકલાએકલી લડવું હોય તો આવીજ; ખીજનું કામ નથી (અથવા ખીજની મદતની જરૂર નથી). જેવી તારી સુમનોપા-(હંદ યુદ્ધ કરવાની) મારી શ્રદ્ધિ છે તેવી મારી પણ છે અને હું તે કારણથી તને ધન્ય છે ધન્ય છે એમ કહું છું.

કરાવા વર્જના કૃષ્ણની ગરજના, વિનવે નરસંઘ કોઈ વારે;
 મોઢક મિષ્ટ નહીં વાફુ આગુર્વ નહીં, ઘણુનો ઘાટ નહિ મન વિચારો. ૩
 રાધિકા વામ જે કામનું ધામ તે, સુરત સંચામ તેથી રે કરવો !
 ખેડી મારણો જૈન શું હારણો, ત્યાગીએ તૃસિંહ ગરવ ગરવો. ૪

૫૬ ૩૫ મું.

કૃષ્ણ કહે દામનું રાધિકા પાસનું, જઈ કહે યુદ્ધ માટે રે આવે;
 મટ જગી ગરજના કરિયે નિશ્ચરજના, જાવ રે અહીં નહિ દાવ કાવે. ૧
 જો અલ્યા જાડું છું મારું કું સાજું છું, ગોપ પરા કરી આભ્ય સામા;
 મતિ ઉલટી યદ્ય સમજ સધળી ગઈ, કરિયે જે બોધ તિને નકામો. ૨
 રાવ રાવણ સતી વારતી પાર્થિવી, તોય રે બોધ દક્ષે ન માન્યો;
 એ ગતિ આપની કાપ્ય સ તાપની, ન જરા અપજરા સહિ, મેલપતાનો. ૩
 વગો વળી શું કહું બોધ તારો ગ્રહ ? જા અમો જાણું સહુ પથ તારે;
 નરસિંહના ધણી હજવો હું ને ગણી, જોઈએ છું ત્યા ઝીત કપારે. ૪

૩-૪ કૃષ્ણની કરેલી ગર્જનાને વર્જના-ત્યાગ કરાવાને તૃસિંહ મેલેતો પીળ
 ગોપને વિનવીને કહે છે કે એને કોઈ અટકાવો. ગળ્યા લાડુ આવનાના, બાલ-
 વાની અનુરાધ કે ઘણુનો વેત નથી. પરંતુ આ તો કામનું જ ધામ એવી.
 જે રાધિકા વામ-સ્ત્રીની માથે સુરતસ આમ કરવાનો છે ! પ્રતિપેક્ષા કર
 તૃસિંહ મેલેતો કહે છે કે, તમે એકલા તો શું પણ જો બેડી-બડાઈ મારણ
 તો જૈન-યુદ્ધ પશુ હારી જ્યો; માટે ગરવો-(મોચે) ગર્વ છોડી દો.

૫૬ ૩૫ મું. ૧ ઘટે-ઘડને ગરતી વખતે જે ગર્જના-રાજ્જ થાય છે, તેવા
 બકબકાટને વિશ્વરજના-વિસર્જન-બધ કર્ય, અને ચાલ્યા જા. તારો સમાધાન
 કરવાનો અહીં દાવ કાવવાનો નથી.

૩ રાવણ રાજાને મૂતી-મદોદરી (યુદ્ધ ન કરવા) અને દક્ષપ્રજાપતિને
 (મહાદેવનું આમત્રણ નહીં યજવા માટે) પાર્થતી વારતી હતી પરંતુ તેમનો
 બોધ માન્યો નહીં, તેથી તેમની જે ગતિ યદ્ય તેવી ગતિ આપની પણ થશે.
 માટે એ સ તાપવાળી ગતિ કાપો; અને સદવાનો તાનો છોડી દો કેમકે
 તેથી તમને જશ નથી જ ને અપજશ તો અચીત છે.

૪ તને (તૃસિંહ મેલેતાને) વારંવાર શું કહું. શું હું તારા (દામના)
 બોધને ગ્રહણ કર ? તારે મારું ચાલ્યો જા હું સધળું જાણું છું. મને
 (ન. જો ને) હજવો ગણીને કૃષ્ણ (તૃસિંહ મેલેતાના સ્વામી) શું કપારે (કૃષ્ણ)
 ઝીત મળવે છે, તે જોઈએ.

૫૯ ૩૬ મું.

દાસ નરસંઘ ગયો ગોપી ભોગો થયો, રાધિને જમ કહ્યું દૂદ કરવા;
 હૃદયને ખહી ગોપી આવી મળી, લાગી સહુ તેહ ઉમગ હરવા
 કાલિ (૫) મર્દન કર્યો ગોવરધન ધર્યો, સ્નામિની રથમગો એહ બળિયો;
 મહુને સતાવતો તાપ બતાવતો, શી રીતે નિર્બળો આપ કળિયો
 શાસ્ત્ર શૂઘરનો નિપુણ આગારનો, રથાળો હે સખિ! તે ન જાણ્યો ?
 દૂદને કારણે જો ખડો બારણું, એકલો એ અવિ જન્ય માણ્યો ?
 નમન કરી રાધિકા ગોપીની બાધિકા, બોલી બાળા બિમ બોલ મોઢા;
 નૃસિ હતા સ્નામીને અતિધણા કામીને, બિરદ્યો પાકુ સર્પી આજ્ય જોડા

૫૯ ૩૭ મું.

સર્વે મળી આપિયો વન્ય કહે ગોપિયો, ગુનના તાહરી તુ રે તરૂણી;
 અવતાર મૂગિતણો શબ્દ સિહના બણો, ગોપી રજ કંરડા છે ધરૂણી

૫૯ ૩૬ મું. ૧ દૂદ કરવા-કૃષ્ણની સાથે એકલાએકલી યુદ્ધ કરવા વા
 રાધિકાને કહ્યું. ગોપિયો ચિતાવર થતીઓ આરિયો, અને ભેગી યદ્ય
 તેઓએ રાધિકાના (દૂદ યુદ્ધના નિશ્ચયના) ઉમગનો ભગ કરવા માડ્યો

૨ સહુને (મળેલી બધી ગોપીઓને) સતાપ હિપજવતો ને ખીક બતાવ
 હતો તેને તે (દૂદ યુદ્ધ કરવા માટે) નિર્બળો કેમ જાણ્યો ?

૩ શૂઘર શાસ્ત્રના ધામનો નિપુણ એકને એ શાસ્ત્રના પ્રવિણ એમ ૨
 મ બને છે. શૂઘર તથા આગારને (ધર) છઠ્ઠીનો પ્રત્યય પ્રાપ્ત મેળવવા મ
 દીધો જણાવ છે જો શૂઘરને ના પ્રત્યય હોત તો વધારે સ્પષ્ટ થાત
 સખિ! એ એકલો તારાથી ભોગવી શકાયો? (રતિયુદ્ધ હોવાથી એમ ક
 શકાય).

૪ ગોપિયોને બાધક યદ્ય પડે તો (લઢવાના કામમાં) એવી રાધા નમન
 રીને બાળાઓની વચમાં અતિ મોટેથી બોલી અતિ કામી એના જે નૃસિ
 હતા સ્નામી-કૃષ્ણ તેમજુ લીધેલુ પલુકુ આજ્ય જોડુ પાડીશ

૫૯ ૩૭ મું. ૧ બધી મળેલી ગોપીઓ આપીઓ-ગોબીઓ અને કો
 લાગીઓ કે રાધિકા તારી ઉપમા આપવાને ખીજુ દોષ નરજુ નથી; માત્ર ત
 ગુનના કરે એવી તુ જ છે અનન્વયાલ કાર. મૂગિ-અબજાનો અવા
 છતા તારા હિમતના શબ્દ મિહના જેવા છે. વળી ગોપીરૂપી રજનેદ (૫
 આપ ધરૂણી-ધરૂણી-પૂરૂણી જેવા છે

માન સારો સજી વેરા શરનો ભજી, જીવણિ જીવતી જ રે જામી;
 ભૂષિ રે' ભામિની સહુ કહે કામિની, સ્વામિની કામીના જ રે સામી. ૨
 દામ નરસંધનગો ગોશી શું મદ બપોરો, રાખ સખિ ! માકરી એક ઘણીએ;
 ઘડ અજશું કરો સાજ સિંહનો ધરો, શરધર્મે કહ્યું વ્યાસ મુનીએ. ૩
 એકાવલું યુદ્ધ જે અતિ વિશુદ્ધ ને, એ સખિ ! દાવ જીગાર રમવો;
 નસિંહ વખાણિયે રાધિકે' બાણિયે, (પણ) લહું સખિ ! એહને માદ કરવો. ૪
 પદ ૩૮ મું.

ગોપ બેગા ધર્મ કૃષ્ણ પામે જઈ, બાલિયા કામ એકાનું કાચું;
 રામ રસની ભરી એકની એ વરી ? બરડિયા બપોરેવ એહ સાચું. ૧
 નિપૂણ એ વાગમાં સુરતમંચામમાં, કાનુડા કારચું કામ કીધું;
 હાથિયા નારીએ જારી વિજયીએ, કાનજી માન ગુમાવી દીધું. ૨

૨ દુરાચારત જેમો વેરા કરીને જીવણિ જીવતી-ધુંવાન સ્ત્રી (રાધિકા)નું
 મહાદેવ કરવા જાગીજાન-મચીજાન. કામિના-બધી ગોળીઓ કહે છે ભામિની-
 રાધા ત' ભવિન- (લલાટના વેશે) રાણગરાવતી રહે, અને કામીના-કૃષ્ણના સખી

ગી કરે કાળજી વારતા વા'બજી, હાપિયે યુવતી સર્વત્ર ઉભા;
 સરવ જાણે તમે શ્રેષ્ઠ બહુધા અમે, રા'જી નિશ્ચિંત હુને ન દેખા. ૩
 મિધ્યાત્વ જી હોડિયે માનને મોડિયે, જિજ્ઞાસુની પડે આપકેરી;
 સવામી નરમંદા હાલે કરગરી સહુ કહે, માનયો નિ અમે જાણ વેરી. ૮

૫૬ ૩૬ મું.

કોઇ કરી કાળજી માન ધરી વાનજી, જાડિયા રાટક શું ધ્યાન તાજે ?
 રહિત વિલંબને કેરી પ્રત્યક્ષ, મરદિયા હુણ કોઇ તેહ ટાણે ? ૧
 રામજી રાજિયો રાવજી ચોજિયો, કે' વાનરે વિધન કેવુ વાચું ?
 વેરાવ વિખરાવ મુખ્ય બોલતા માવ, સાધવા ધન શુ કરવુ બાઈ, ૨
 બાઈ વનમાગિયા આ અમે હાલિયા, કાજિયા કેઇ પર કામ સાધિા;
 ઉર નહી ધારતા બળદેવ વારતા, બોલતા ડોલતા જ્યા બાઈ. ૩

૩ ઉભા—(વેગળા) ઉભા રહો. હરકત ન કરતાં નિશ્ચિંત રહો તો હું કેવા બેદ (કામચાલના) બાઈશા છું તે તમને બતાવું.

૮ બધા ગોપ કહે છે કે, કૃષ્ણ તમે માન-અભિમાનનો ત્યાગ કરીને મિ-
 થ્યાત્વ-વ્યર્થ (બગાઇ મારવી) પથ્થું છોડી દો, કારણ બધાના મત કરતાં
 આપની જીજ્ઞાસુ-હઠ નિરાળી પડે છે. સહુ ગોપ કાલાવાલા કરીને કહે છે કે
 નૃસિંહ મેહતાના સવામી! જો તું અમારું નહીં માને તો અમે બધા વેરી-
 વેરાઇ જઈશું. પોતપોતાને ધેર જતા રહીશું.

૫૬ ૩૬ મું. ૧ ગોપે વેરાઇ જવાનું કહ્યું તેથી ચીકાઇ જઇ કૃષ્ણે કહ્યું કે
 “ગાડાતણે કુતરું જાય તે કહે હુંજ ગાડાનો બાર ખેંચું છું” તે પ્રમાણે
 તમે દૂસાઇ જાવજો, પરંતુ જ્યારે મેં વાર કર્યા વગર કેરી અંતે પ્રત્યાજ્ઞાસરને
 માર્યા, તે વખતે મારી સાલવા કરનાર કોણ હતું ?

કહી પ્રજા વાટમા આલિયા ધાટમા, ઠાં વિણ ઠાઉકા ઠામ બેસે;
આવી નરસંઘ કહે આલી સારણ રહે, કે જઈ કોઈ યુદ્ધ ખીચ પેમે ૪

૫૬ ૪૦ મું.

ગોપ ગયા પુકી રામ બોલ્યા રૂઠી, ઝૈન્ય વિણ સામત શુ રે કરશે,
માવજી માનોઆ શીખદઈ છાનોઆ, કાનોઆ કામનો દર્શ હરશે. ૧

હાર વિણ ઉર નહીં ઉર વિણ હાર નહી, તેમ અન્ધાન્ધ-યે રાત દીપે,
શૂર વિણ ઝૈન્ય નહીં ઝૈન્ય વિણ શૂર નહી, છીપ ચળકાટ અન્ધાન્ધ દીપે ૨

કોઈની બલિ વીરને મૂકતાં વીરને, બરકો આહીરને મરજી હોએ;
સન્મુખ નવ રહુ પૂઠ પાછળ જઈ, વળતી નિ દે ન મુને ન કોએ ૩

જા જયદેવ જઈ સર્વને લાખ સહી, દૂર નહિ પણ કહે ધુલ કરિયે,
નરસંઘ મા'વતો કૃષ્ણ બચ ટાળતો, હે હરિ! ઉપદેશ રિયે ન જરિયે ૪

૫૬ ૪૧ મું.

કહે વુ મ્યારે બહુ ઝૈન્ય આવી ખડુ, બળદેવ જાણિયા સરવ આગે,
દૂર નવ લહી રાધિ પૂઠળ ગઈ, મળિ નિશાઆ તહી કલ્પે બાગે ૧

૪ આટલુ કૃષ્ણને કહી અને ધાટ-મેત ધારીને પ્રજાને રસ્તે (ધરબણી)
મળેલા ગોપ આલવા મ આ તે વખતે (ઝૈન્યતા) ઠાઠમાઠ વગર ઠાઉકા-
એકદમ તે જગાએ કૃષ્ણ મેળી ગયા આવો મમય જોઈ વૃંશિહ મેડતો
આવ્યો ને કહ્યું કે અહીંથી આલીને (રાધિકાને) સારણે જા કે, કોઈ યુદ્ધમા
પેશી જા

૫૬ ૪૦ મું. ૧ સામન-શૂરો વદનારો બળદેવજી કહે છે કે માનોઆ-
માનો-કૃષ્ણ તને આ છાની શીખામણુ દર્શાવું કે કાનોઆ-કાનજી કામિની
(રાધા) તારો દર્શ-વર્ણ હરશે.

૨ હાર વગર ઉરસ્થળ કે ઉરસ્થળ વગર હાર શોભતો નથી. તેમજ રાત
દીપે-દીવાવડે ને દીવો રાતવડે શોભે છે. શૂરો ઝૈન્યવડે ને ઝૈન્ય શૂરાવડે
તેમજ (માનોઆ) છીપ ચળકાટવડે અને ચળકાટ શીપવડે દીપે છે-શોભે છે.

ઉન્મત્ત ગોપાણિયા હારમાં દાલિયા, પાણિયા જઈ કરી પાણુ સાળા;
 એ મના પડડવા વેંચવા ઝડડવા, રંગડવા સમને ગોપ માળા. ૨
 કેળી સાચી કરી વેળી રીંતની ધરી, ગ્રેળી (ઝી) માલી મળનેણી કેરી;
 બાથમાં ભીડતાં સાથમાં હોડતાં, હાથમાંહે ધરી માથ કેરી. ૩
 પાદ ચહી પાડવા સાદ દહ વાડવા, વાદ વાદે વધી નાદ કરવા;
 વસ્ત્રને ચીરવા અગ્નિને પીરવા, નરમંઈ રાત્ર ને દહ્ય હરવા. ૪

૫૬ ૪૨ મું.

મદંવા કાળે નરંમા ધારણે, દદંમાં તારણી મદં હરવા;
 રદ દરે મળી હદમાં જળવા વળિ, મુદ મનમાં ઘડ કુચ ધરવા. ૧

કરવા લાગ્યું. ઉભિયા-ઉભા રહ્યા. એકાગ્રું યુદ્ધ કરવા કૃષ્ણને આમળ
 ઉભેલા ન જોઈને ગવિકા પણુ (ઝેવની) પાછળ આવી ગઈ. ૫૬ ૬ માં
 કદવેમા ભાગ પ્રમાણે આગળ ઉભેલા બગદેવ સામે વિશાખા આવી ઉભી રહી.

૨ પાણિયા-શરવીર કે પાદા ગોપ હારખંધ ગોપીઓપર ધરી જઈ તેમના
 પાણુ-હાથ પડડવા લાગ્યા. ઉન્મત્ત યએલા ગોપ સમને-સમને ખેંચવા,
 પડડવા, વેહેવવા (ખાંચેમાંહે ગોપીઓને વેહેચી લેવા) ઝડડવા (જોરથી
 ખાંચવા) ને રંગડવા મંડી ગયા.

૩ હાણુ જેવી આંખોવાળી ગોપીઓની ગ્રેણી-હારને પકડી માથાની વેણુ
 (ચોટતો) ત્રાપી (પ્રથમ કહ્યું હતું કે અમે ગોપીઓને ત્રીતીશું તે) વેણુની
 સાચી કરવા લાગ્યા. માથ-માથા ઉપર કે માથને.

૪ ત્રાડતા-મારતા. વાદવાદે-પેલા કરતા હું પેલીને પેહેવો પકડું છું
 ગોપીઓના વસ્ત્રને (પેહેરેલાં લૂગડાંને) ચીરીનાખવા અને અસ્ત્રને (ગેડી
 વગેરે રાખેલાં તથિયાર ગોપીઓને પકડવાની ઉતાવળમાં પશ્ચાં મૂકતા, લડતી
 વખતે આયુદ્ધ ખીનને ન ઝોંપવાં જોઈએ માટે 'ધીરતા' રાખ્ધ વાપરો

હોખ આઘાતથી નખના પાતથી, લખલખાવી લક્ષો લાખ વેળા;
 ચર્ણુ ધરી ધર્ણુમાં વર્ણ કે' કર્ણમાં, રાર્ણુમાં છે કોઈ હર્ણુ વેળા? ૨
 હસ્ત દ્વય નાખીને મસ્તપણું ઘખીને, (એ) વસ્ત અલલ્ય મેમસ્ત હટે; ૩
 રંભને રેળીને ચુંબને ચોળીને, દુંભને કુંભ લઈ કુંભ ફેટે. ૪
 પકડી ઉછાળતા ઝકડોને ઝાલતા, કકડીને કાઢતા હકડી હકે;
 ઘસ નરસાંધને ત્રામથી સાંધને, હાસ કરી નાથતા નાથ, નાકે. ૬
 ૫૬ ૪૩ મું.

વિશાખાને ધરી દોરને પોટ કરી, જેમતા પાસ બગદેવ બળિયા;
 જેમતા વેમીને નમ પડે ભેમીને, (પછે) વામનાં રાં કહે વાન બળિયાં. ૧
 દેસના ત્રાણને પકડો પાપાણને, પિટ પેપણુ કરી મુક્ત કરતા;
 ઉત્તમ વસ્તમાં તેહના હસ્તમાં, આવનાં સુવતીના હોમ હરતા. ૨

૨ હરખના આઘાત-રાખથી ને નખના મારવાથી લલિ-લલિતાને ધણી-
 વાર લખલખાવી-ધુંબથી નાખી. પૃથ્વીમાં પગ મૂકીને કાનમાં વર્ણુ-રાખ
 કરેતા કે અમે (ગોપ) હર્ણુ-(ભેરથી પકડીને લઈ જવું તે) કરીએ છીએ તે
 વખતે તમારે કોઈનું રાર્ણુ (આશરો) છે?

૩ ૬૫-પે. મસ્ત-કે-મત. અલલ્ય-ન પ્રાપ્ત થાય તેવી. મેમ્મોને રંભન
 ચુંબને (આલિંગન ને ચુંબન વડે) રેળી ચોળી નાખીને, અને દુંભને-
 દુઃખવડે (દુઃખ દધને?) કુંભ-ધડા જેવડા મોટાં રત્નોને લઈ એક ખીજની

પિંડ દૂપ પીસતાં મનમાં હીસતાં, ત્રાહે ત્રાહે કરતી વિરાખી;
 ચુંબને ચોળતા સસ નિધિ ધોળતા, આઠ અણ્લિંગન માંહિ નાખી. ૩
 અષ્ટાદશ દાવમાં વળિ પંચ બાવમાં, પકડતા દાવમાં દાર પાછ;
 નવ હવાં મૂકિયે મૂકિયે મૂકિયે, હાવ ત્રિસિંહના બહુ પીડાઇ. ૪

૫૬ ૪૪ મું.

એમ રૂદન કરે નીર નયણે બરે, ગોપ ગોપીને તોએ ન મૂકે;
 છૂટવા હેલડી મર્ય કરે પેલડી, ગોપ માતા નવ દાવ મૂકે. ૧
 કેરા વિખરછ મયા અધર ખંડિત થયા, ચોળી ને ચરણિયા નર્ય એવાં;
 બગ કરી ઉઠતી બહુ બહુ રૂઠતી, રૂવિયું નહીં તવ ખુબ રાવાં. ૨
 પાણી પ્રસ્વેદનું નયન ઉદ્દેગનું, મળી સરિતા અતિ માઠી ચાવી!
 માનિતી ને મળી ધરણુમા તે ઢળી, નિહાળતી રાત્રિ રણુ સર્થ ખાલી. ૩
 દીનપણું દાખતી બામિની બાખતી, સ્વામિની મૂકાવિયે પાગ લાયું;
 દાસ નરસંહ તણી માઠી દશા બની, કરગરું છેડવો માન માયું. ૪

૫૬ ૪૫ મું.

મર્યાદને છોડીને દુઃખી કરી ગોપીને, ધોપીને પાછ રણુ બીચ રાવી;
 દગ અસિ સજ કરી હાલ ઉરની થરી, બુવ રસબોન બિચ રસને સાંચી. ૧

૩ મનમાંહિ હિસતાં-આનંદ પામતાં પિંડદૂપ-પિંડાકૃતિના બે કૃત્યને પી-
 સતી-મર્દન કરતી વખત, વિરાખી-વિરાખા દુઃખથી ત્રાહે ત્રાહે કરતી હતી.
 હો કશાશ્રમાં કહેલાં અષ્ટ અણ્લિંગન અને માત ચુંબનવડે (સ્ત્રીઓને) ચો-
 ળતા ને ધોળતા હતા.

૪ (ગોપીઓને બળાત્કારે) દાર પાછ અસાધ હાવ ને પાંચ ભાવમાં પકડતા.
 બળદેવને વશ થએલી ગોપીઓ કહેતી કે (વિશેષે કરીને વિરાખા) ત્રિસિં-
 હના હાવ-કાણના બાહ ૧૬ થણી પીડાઇ છું, આટે મને મૂકી દો. હું હવે

કદાર ને નાકડી ઉછળતી લાકડી, સાકડી આખ માહેથી ધાડી;
 ખુરાડી મુદ્રાવડે ધાટ કંઠના ધડે, કવચ કસ્ટંબી ધરી ચાલી લાડી ૨
 મેદી મોળ મથળે મુનિવર મન છળે, પારા લઈ પાણિમા પડતી બાળી,
 ધરી મેદ અનખમા ક મુકી મધ્યમા, મૂકીને મારતી આલિ ટાળી ! ૩
 બાનો ધરી બોકતી ગોપને ગાકતી, આપતી રોપતી પાગ આવી,
 (પ્રથમ) ધમ નરસાઇને છોડવો ધાઇને, રાઇને છોડવી શૂરી કાંધી. ૪

૫૬ ૪૬ મુ.

ધનુષ્ય ધરી ધ્યાનમાં મારતી માનમા, કાનમા કહી ગયો કામ આવી,
 પંચસાર માહુલું કંઠ ને સોહલુ, દોલત મૂકીને જ રે કાંધી. ૧

કરી, તેથી ધારીને-ધરીને રણાગણુ વચ્ચે રાધિકા દોડી ગઇ બદાહમા જતી
 વખતે ને ને હથિયાર જોઇએ તે બધા રાધિકા પાસે, આ પ્રમાણે હતા —
 દુગમ્પસિ-આખ રૂપ નરવાર, ઉરમળ રૂપ દાલ ને જીવ સારાસન-બાગુ ધ-
 નુષ્ય કરી તેની વચ્ચે મિટરે રાર-બાણને સાધી-મળ થઇ ગઇ

૨ વાકી કદારની જગાએ લાકડી (શિયાળ ?) જેવી ઉછળતી-(વાર નાર
 હામતી) સાકડી ને ધાડી આખ હતી. રાધિકા જીશુ ડીરૂપ મુદ્રાવડે-મુખ
 રૂપી અગ-પાશ્વરે કંઠના ધાટ ધડતી કસ્ટંબી-કસ્ટંબી રંગુ કવચ
 (પેહરેલા લૂગડાંરૂપી કવચ) ધારણ કરીને લાડી-રાધા (ગોપ બણી) ચાલી.

૩ મોળાને સ્થળે લગાડેલી મેદીવડે મોગ મુનિવરન મનને છળતી, (તો
 ખીચારો ગોપનુ શુ ગજુ) પાણિમા (હાથમા) પાગ પ્રેમપારા લઇ રાધિકા
 ગોપની વચ્ચે પડી ગોણુરૂપ અવધ્ય (બેધાય નહિ એવા) ક મુકીના મધ્ય-
 મા મેદરૂપ સ્તન મૂકી આલિ-પોતાની મખીએને ગંગી મૂકીને એકલા ગો-
 પને મારવા મડી !

૪ બાલો-લાયરૂપી (એવી કલ્પના થઇ શકે) રોપતી —પગ સ્થિગ્ધજો
 માડતી. રાઇને-રાઇ નામની ગોરીને.

૫૬ ૪૬ મુ ૨ અભિમાનથી કે માપથી ધ્યાનમા ધનુષ્ય ધારણ કરી જ્યા
 મારવા માડ્યુ એટલે કામદેવ આવીને કહી ગયો કે પંચસાર-(કામદેવના
 પાશ્વ બાણ છે જેવા કે-રાગુ કમળ, અશ્વક, આમો, મોગરો ને, કાણુ કમળ).
 મારેશુ ને કમળ મોહામાણુ અને દોલત-કઠિન છે તે મૂકીને જ તારી ત્રીત
 કરી દે

કેંઈ ધરી ધીરમાં તાપનુ તીરમાં, મૂક્યું આહીરમાં મધ જોતાં;
 બાણને તાણનાં વર્તિ રહી હાણનાં, વાણને બાણનાં હર્ષ જોતાં. ૨
 હૃદયમાં કાનમાં બાનમાં સાનમાં, વાન ઉપાન બિચ તીર લાગ્યા;
 ધારી કટારિયે મારી સંહારિયે, વારિયે હારી એ જોરે બાગ્યા. ૩
 ધાધ ગોપની માંદિ નરસાંધ જે સાંધ, માંધ સટક ઘે સૂર આણે;
 મંત્ર વિધ વિધના રાધિની રિદના, મિદ્ધ પરસિદ્ધ નરસાંધ વખાણે. ૪

૫૬ ૪૭ મું.

મંતાપ થયો નકી તાપ તાપનયકી, વકી સુખી આપજે આપ લેછે;
 મર્ધ મર્જી સામઠા ધરી પડ્યા બામઠા, કામઠા કુડલા કેલુ કે' છે. ૧

૨ મનમાં ધૈર્વ રાખીને તીરમાં તાપન (ઉન્માદન, તાપન, શોષણ, સ્તાન-
 બન ને સંભોહન એવાં પાત્ર નામ પણ કામદેવના બાણનાં છે) અને કંઈ-
 કમળ નામનું સાર સાંધી આહીરપર મૂક્યું. કામદેવના તાપન નામના બાણથી
 ધણો પરિભ્રમ ઉત્પન્ન થાયછે તેથી નીચેની પંક્તિમાં 'વર્તિ રહિ હાણ' વાપ-
 ર્યું જણાય છે. રાધિકાએ જ્યાં બાણ તાપનું કે ગોપના લશ્કરમાં બધે નુક-
 શાન થઈ ગયું, એટલુંજ નહી પણ રાધિકાનો સ્વર ઓળખતાં (છોકરાં-ગો-
 વાળ) હર્ષ જોતાં હતાં.

૩ રતિયુદ્ધ હોવાથી બાન બાનમાં તીર વાગવાનું લખેલું છે. ઉપાન-જોડા.
 અમે વારીએ છીએકે, તમે (ગોપ) હારખાધને બાગી ન જશો (જો જશો
 તો) અમે કટારીવડે મારીને તમારો સંહાર કરીશું. ધારી—ધરીને કે
 ધારવાળી.

૪ સાંધ-સિંહના જેવો નરસાંધ મેહેતો ગોપની વચ્ચમાં (રાધિકાએ મુક્ત
 કરાવ્યા પછી) દોડી જઈને શૂરા-મલ્લપદ્ધા (ગોપ)ને સટક-ત્રપાટાબધ
 સાંધ-પકડી લાવતો હતો. વિવિધ રીતે રાધિકાની રિદનાં-પૂ-વાદના વખાણ
 નસિંહ મેહેતાએ પ્રતિદ્વપગે ગાવાં સાર કર્યાં. જેમ શૂરાસામતનાં લડતી વ-
 ખતે બાઠ વખાણ કરે છે તેમ.

૫૬ ૪૭ મું. ૧ (રાધાએ મૂકેલા) તાપન નામના બાણથી તાપ ને મંતાપ
 (ગોપને) થયો; પરંતુ અખર મળી કે આપ-પોતે (રાધા) આપ-બાણ
 લઈને લડવા આવી છે; તેથી બધા (ગોપ) બામઠા (ચોર) ને કામઠા (શત્રુ)
 ધરી આવીને કુડાં કેલુ કેલુ લાગ્યા.

(કો) અંગ ઉમંગ લઈ રંગ બેરંગ થઈ, ઉત્તરંગ વ્યંગ ઉત્તરંગ આગે; 1
 નાદ કરી પાદને વાદ ધરી માદને, સાદ ઉશ્લાદ વિખવાદ માગે. 2
 હરિણી મળિ સિંહિપર કરિણી વળિ મિહિર, ધરિણી વરાહપર જ્ય ધાઈ; 3
 (તિમ) ઝોપી પડ્યા ઠામુકા ગોપી પર કામુકા, લોપીચુકા બુકા હે રે સાધ. 4
 નિંખ નંધરારને માખણ ચોરને, દોરના દોરને જીવણિ આતી; 5
 વીરના અંગના પીરની જંગના, નરંગ તણી સંગના બહુ ફૂલાતી. ૪

૫૯ ૪૮ મું.

ગોપનું બળ લખી સાવધ થઈ મૂખી, ચાપની બીચ ધરી ચૂત મારે; 1
 કુચમાકર છેડિને કુચમાકર ઝોડિને, મારણી ગોપને વાર વારે. 2
 રાર મુસવાટ કંઈ દોષતો વાટ નહી, ધાટ તહી તોય કંઈના ધડાએ; 3
 ઉચલી આડા પડે માંહમાડે લહે, કંઈક તો ચિત્તના વલ જડાએ. ૪

૨ ખુશી થઈ અને રંગીલા બની ઉત્તરંગ આગે-(રાધાના ઝોળા પાસે)
 નજીકમાં વ્યંગ-વાંકુચકું કે માર્મિક મોલવા લાગ્યા. રાજ કરી પાને પડે, વાદ
 (સંવાદ) ધરીને માદને-રાધાને હરાવાને (માદ કરવાને) આનંદથી સાદ
 કરે; અને વિખવાદ લદવાની માગણી કરે.

૩ મૂખી, કરિણી (હાથણી) ને ધરિણી (પૃથ્વી) જેમ સિંહણુપર(કર-હુંડ)
 ને વરાહપર (ઝીત મેળવવા) જ્ય તેમ(ગોપની મંડળી)ઝોપી-જોખી ઠામુકા-
 એકદમ કામુકા-કામુક એવા ને ગોપ તે ગોપી (રાધા) પર (મર્યાદા) લોપી
 માંહ-પકડીને ચુકા (મારવા લાગ્યા) ને બુકા (બોકા) લેના લાગ્યા. વરા-
 હાવતાર લઈ ભગવાને આવડી મોટી પૃથ્વીને ડાઠના અચભાગે ધારણ કરતું
 રાખી હતી, તેથી પૃથ્વીનું દલકાપણું દર્શાવતાં “ધરિણી વરાહપર” લખેલું છે.

૪ નંધરાર, ચોર ને દોર વિશેષજો ગોપને લગાડેલાં છે, જીવણિ-જવાન
 સ્ત્રી. અંગના-સ્ત્રી. ધીર-ધૈર્ય. ભગના-ભાગ્યનારી. સંગના-સોખતી.

૫૯ ૪૮ મું. ૧ ચૂત-કામદેવનાં પાંચ બાણ માંહેલું આગ્રસાર. કુચમ જેવું
 કરે (ફૂલ જેવો હાથ) ખેંચી કુચમાર-કામદેવ કે વસંતને છેડી વારંવાર
 ગોપને મારવા માંડ્યા.

૨ મૂંડલા બાણનો મુસવાટ રસ્તે જતા જણાતો નહોતો, તોપણ કંઈક જ.
 છુના ધાટ મડધ જતા હતા !

ઝેડી કાચી યદ્ય ગેડી નીચી ગઈ, છેડી જન છેલડી છોડે પાંચાં;
વાંસળી માંસમાં પાંસળી પામમાં, પડી ગઈ, બાળ એ વિધ રમાડ્યાં,
એક પર એકવળિ દીગ યાતો મળી, લોપતો ટોપી ફેંટે રે ફોટે;
ચસિંહ નિહાળતો કંઈકને પાડતો, રાધિ (ને) વખાણતો તાર ધાટે. ૧

૫૬ ૪૮ મું.

શરતણા મારથી હારિયા મારથી, અડગ અચળ પડ્યા મહોની માંહી;
નહ ગૌરવ સખી ગોપનું સહુ સખી, પાડતો ત્રાડતી સાહી બાંહી. ૧
બામિની બાળતી જ્યારે અક્ષાળવી, કંઈ ન સંબાળતી બાળી સાંહી;
ધરો શીરના કેશ કરી વિપરિત વેરા, હરો વસ્ત્ર લવલેરા દેતો રે સાંધે. ૨
અહી પુલ્લિનમાં પાદ કરતી સિંહનાદ, સંબારો વિખવાદ ને સાદ દેતો;
ધરો પ્યાનમાં રોશ ખિચવો કંઈકાશ, સંબારો આકોશ ને દૂર વેતી. ૩
મારતી હરી હરી કુચ કરમાં ધરી, હરિતણી મીલ કરી તાર તારે;
રમી નરસંધ બહુ ધુમી ગણતો સહુ, ઝુમી ઝુમી કરે માર મારે. ૪

૩ ઝેડી છઃ—જેધે માથે પડી ગયા. પડી ગએલી વાંસળી પાસાની પાંસ-
ળીના માંસમાં પચી ગઈ. આવી રીતે બાળ—(ગોપનાં છોકરાંને) રાધિકાએ
હરતસંચામમાં રમાડ્યાં.

૪ દીગ—દગલો. લોપતો—અદર્ય થતી (પડવાથી).

૫૬ ૪૮ મું. ૧ મારથી—મહારથી—ભેગા થએલા ગોપમાં બળદેવ જેવા
મોઠા મોઠા લઢનાર હતા તે. મહી—પૃથ્વી. લઢવાને ભેગા થએલા ગોપનું
સખીઓએ નહ ગૌરવ (નાશ પામેલી મોઠાઈ) સખી—જોધને તેમને બાંહી—
હાથ ત્રાલીને પાડવા અને ત્રાડવા—મારવા માંડ્યા.

૨ સંબાળતી—અક્ષાળતી વખતે કંઈપણ સંબાળ રાખતી નહી. સાંધ-
આસિંગન.

૩ ગોપના પાદ—પગ પુલ્લિનમાં—નદી કીનારાના દડમાં પકડીને ગોપી
સિંહનાદ કરતી ને પ્રથમ દુઃખ દીધેલું સંબારી મોટેથી બોલતી હતી.
મનમાં રીસ લાપીને કેટલાક કોશ—ગાઉ સુચી (ગોપને પગ ત્રાલી) ખિચ-
તી—જેંથી જતી અને આકોશ—(પ્રથમ) દીધેલી ગાળોને સંબારી દૂર વેતી-
(જેંથીને) સહ જતી હતી.

૪ તાર તારે—તારો તાર—છૂટા છૂટા. ધુમી ગણતો છઃ. આમતેમ ફરતે
અને નરસંધો (પડેલા) ગોપને ગણતો હોતો.

૫૬ ૫૦ મુ.

(૫૬) બરકત બાળ હે રચામી સ બાળ, હરિ ટાળ આ દુ ખ અમિ મળું લાગુ ;
 ધાર મન પીરડી વાર આહીરડી, (મ) હર આ બાર બહુ માન માગુ. ૧
 કઠારથી ક પુ નહિ નયનથી જ પુ નહિ, કૃત્રિમ અણુ પરિ બહુ રે કહું ;
 ધોર કરે લાલુ ક ઈ તીર લઇ પ્રાણ, પણ આ કરે રૂઝ પ્રભુ એથી ભુક. ૨
 દર્શન ધાવ નહીં દર બહુ માવ મહી, વૃ વિણ કહિયે જુને (હરિ) લાગે બાલા,
 નયન શરાસને ગોપ રોક્યા પને, શિકારથી સામ્યે સ્વામિ વા'વા. ૩
 શર્ણગત આપના હવિ ન મ તાપના, તાપ નાનાવિધ ગ્રેડી નાખે,
 નરસંઘ મહામતિ પકડી બાધે અતિ, અકડી અલી ધને કંઠે રાખે. ૪

૫૬ ૫૧ મુ.

ગોપ ગોપન કારણુ ધનુષ્ય ધરી ધારણુ, અણુ અપુરો ધરો ખાતે આપ્યા;
 ક ઇક રાધિ જરયા આણુ નો કરયા, (હરિ) નયન શરાસન સંગ લાગ્યા. ૧

૫૬ ૫૦ મુ ૧ હે કૃષ્ણ મનમા પીરડી-પીરજ ધરીને આહીરડીને-(ગો-
 પીને) વાર ને બારરૂપ ગોપીઓને સ હાર-નાશ કર (કે હરાવ)

૨ હે હરિ! અમે અરી કઠારીથી ક ઇએ ક પીએ એવા નથી પરંતુ નયન
 રૂપ કઠારી વડે અમારો જ પનારો જતો રહ્યો છે કૃત્રિમ-અણુ (બનાવડી
 તરવાર-દુઃખઅસિ જેવી) ધણુ અરાખ છે (અરા કરતા) લલનારો એવો જે
 વીર તે તીર લઇને પ્રાણ લે પણ આ (રાધિનું) તીર) હિપથી સારૂ દેખાય છે
 તે ધણુ અરાખી કરે છે

૩ દર્શન-દેખાવ. માવ-કૃષ્ણ હે વહાલા સ્વામી-(કૃષ્ણ) નયનનું શરા-
 સન-ધનુષ્ય લઇ ગોપ રૂપી મૂમને વનમા (રાધિકાએ) રોક્યા છે, માટે શિકાર
 ન થવા દેતા અમારું રક્ષણ કરે.

૪ હવિ ન મ તાપના-હવે સ તાપ રહેવા દઇશ નહીં મ તાપના-મ તાપન-
 પરિતાપ (ગોપ કહે છે) મહામતિ એવો નરસંઘ મહેતો પણ અમને પ-
 ડીને બાધે છે માટે એને કમકઆવીને બાપી કેંદમા નાખી દે.

૫૬ ૫૧ મુ ૧ રાધિકાએ સજેલા નયન શરાસન (આખરૂપી ધનુષ્ય)ને
 ક ઇક ભાગે મગતા અણુદિ હથિયાર સજી ગોપન ગોપન-રક્ષણ કરવાને
 કૃષ્ણ આપી પોહ્યાયા.

નામ અનાધનો ગોપના માથનો, વા'રે આવી અઠથો કૃષ્ણ કામી;
 ઇચ્છત વસ્ત ને દેખી સમસ્ત તે, ગોપી ધોપી મહુ રવામ સામી. ૨
 ઠાકે મધ મલિકા રાવને રક્ષિકા, ધાન્યને વીડ આરજાદિ નાએ;
 નિમ થઇ ઓપિકા કૃષ્ણ પર ગોપિકા, ત્રાડ પાડે નિજ જગ દાએ. ૩
 અંક પર વામ લે હસ્ત ધરી આમળે, પાદ અહી કુચ ગ્રાથે અકાળે;
 નરસઇ ધરી અર્જુને જીતતો મર્જને, શણ થા રાધિકા દુઃખ ટાળે. ૪

૫૬ પર મું.

(જિમ) પત્ની વેદીને નીમરે બેદીને, અલ્પ છેદને આદિલ દરમે;
 (તિમ) કૃષ્ણ પરમાત્મા બેદીને આત્મા, તીર ધરી વીર વરમે રે હરમે. ૧
 તાપ સંતાપમાં આપ ધરી માપમા, મૂકી અયોગને રોક કીધા;
 જાગ કરી મારિયુ હૃદય (કમળ) વિગરિયું, વારિયું તોય સંતાપ દીધા. ૨

૨ માથનો-ગોપનો ઉપરી-સ્વામી. જાગત ગોપને હરાવ્યા પછી ગોપિયા
 કૃષ્ણને ઇચ્છ્યા કરતી હતી તેવામા તે આવી પોતેઓ;તેથી 'ઇચ્છત વસ્ત'
 એમ કહ્યું છે. ધોપી-ધપી.

પડી ગઇ બાળિકા મહુ જરૂરી માલિકા, રાધિએ જહીં તહીં શોક દોડે;
 ઝાંચી નીલોત્પલ બાળી રૂંધે જાએ, (કે) રાર વડે રારતણે તાપ નીડો. ૩
 મૂંઝી રે ઉડી ગઇ મોપી આવધ થઇ, જઇ કરી કૃષ્ણ પર મારો કરતી;
 મારિયે મારિયે કંઈ ન વિચારિયે, નરસંઈ નવિ હારિયે મરતી વરતી. ૬

૫૬ ૫૩ મું.

બપે રાર જોઇને સાધિયું સોઇને, ધોઇને મહિકા માંહિ મુકયું;
 કહો ગયું કાનમાં ભૂલયું ભાનમાં, વાનમાં વાયું હરિ નહિ રે મૂંઝું. ૧
 સત્ય કરી વાણીને ખાડી તહીં રાણીને, માની પટરાણીને આણી આગે;
 પૂરની તાણીમાં પડતો કોઇ પાણીમાં, રાણી અજાણીમાં જઇ રે ભાગે. ૨
 રાધિ પડી ધણીમાં નહિ કોઇ રાણીમાં, હણ કરવા તહીં ગોપ ધાતા;
 ન સિંહિ નિદ્રાજવી જાવ નિદ્રાજવી, તો પછી અધર જઇ કોણુ સા'તા. ૩

૩ કૃષ્ણના બાણથી બાળિકા-ગોપીએ અને તેમની મહુના જેવી જોરાવર
 માલિકા-માલીક-રાધિકા પડી ગઇ. એટલું જ નહીં પણ એણે પોતાના
 મૈત્ર્યમાં બધે અશોકથી શોક થયેલો દોડ. વિરોધાભાસ. રાધિકાએ નામો-
 ત્પલ-(કાણું કમળ) નામનું શર મજ કરીને બળ દેખાડ્યું. નીલોત્પલ
 અને અશોક નામનાં બાણ મળવાથી તાપ નીડો-સાંત થઇ ગયો.

૪ નૃસિંહ મહેતો ગોપિયોને કહે છે કે, બાળે કંઈ પણ વિચાર ન કરનાં
 (ગોપને) મારો. હવે મરતી-મૃત્યુને વરતીને હારવું નહિ.

૫૬ ૫૩ મું. ૧ પોતાનું (કૃષ્ણનું) અશોક નામનું બાણ રાધિકાએ ન-
 કામું કચું તેથી અમય સાંધી મહિકા (મોહરો) નામનું બાણ (ધોઇને)
 તૈયાર કરીને ગોપીએની અંદર મૂકયું. જતી વખત બાણ કૃષ્ણના કાનમાં
 કહેવું ગયું કે હું (રાધિકાના) વાનમાં-સારીરમાં ત્રાગી ભાન ભૂલાવીશ. એટ-
 લું જ નહીં પણ આ વખતે કદી ચૂકનાર નથી. મજબૂરો પણ.

૨ બાણ પોતાની (કહેલી) વાણી સાચી કરી અને માની-અધનાળી પટ-
 રાણી-રાણી-હત્યાદિને ખાડીનાળી કૃષ્ણની ખાસે આણી. કેટલીક પાણીના
 પૂરની-તાણી-પાણીમાં તણાઇ ગઇયાં; અને રાહી ગોપીએ પણ અજાણી.
 (મંડળીમાં) મળી જઇ દોડવા મંડી. જે મીલ ગોપીએની તહીં તે અજાણી
 કહેવાય. અહીં ગોપનાળી મીલ અજાણી.

૩-૮ ધણીમાં-મૃત્યુમાં મૂંઝી બાધ પડેલી રાધિકાને પકડી લાવવાને

ગોપ જાએ ખરા જોઇ થાએ પરા, (હવઇ) ધરા તજ સિંહણી રેર માણ; તીર ધરી પીરમાં મૂક્યું આહીરમાં, (તિણુ) તીર નરમંઈ ગયા કંઈક લાજ. ૪

૫૬ પદ મુ.

ઉરમાંહિ લાગતાં ઉન્માદન વાગતાં, બાગતાં આહીરાં આંહી તાંહી;
કૃશ ધધ કૃષ્ણજી ત્યાગી દધ તૃષ્ણજી, જાત આદિ પડ્યા મહોની માંહી. ૧
નારીમાં માસિની (તિમ) નિપુણુ ગોવાલણી, સાંધ દધ કંઈકના હોરા હરતી;
નારીના કોપથો હારિયા ગોપતિ, (તહિ) મડળી જોઇ માવે રે મરતી. ૨
ધરીને સંભાળન ઉડીઆ મોહન, મારિયું રોર નારીને જળધી;
કંઈ પડી બારણે કંઈ પડી ધારણે, (પણુ) રાધિયે વારણે રાખ્યું કળધી. ૩

ગોપ દોડતા હતા; પરંતુ જેમ સિંહિ-સિંહણુ નિદ્રાજવી-નિદ્રાવાળી-બંધતી સુધા જોવાઇ શકતી નથી, તે પડી તેનો અધર-હોઠ આલવાને કોણુ શક્તિ-માન થાય. તેમ ગોવાળા પડેલી રાવીને પકડવા જતા ખરા પણ જોઇને-પરા દૂર ધધ જતા. એવામાં ધરા-જેનાપર પડી હતી તે પૃથ્વીને છોડી દધ (રાધા) ઉભી થઇ. હાથમાં ધનુષ્ય લઇ, ધૈર્ય રાખી ગોવાળમાં તીર મૂક્યું; તેથી તૃપ્તિમિલેતો કહે છે કે, બલબજા વીર પણ (રાધિકાના તીરથી) લાજ ગયા.

૫૬ પદ મુ. ૧ રાધિકાએ ઉન્માદન (ઉન્માદ ઉત્પન્ન કરનાર) નામનું બાણુ મૂક્યું તે આહીરાં-ગોવાળિયાને હૃદયમાં વાગ્યું, તેથી તે અહીં તહીં બાગવા લાગ્યાં. કૃષ્ણ એકદમ કૃશ-સૂકાઇ ગયા, જીતવાની તૃષ્ણાને તજી દીધી, અને જાતઆદિ (જળદેવ સુધાં રારના મારથી) પૃથ્વીમાં પડી ગયા.

૨ પદીમાં કાગડો, આરખવાળાં પ્રાણીમાં શિયાળ, પુશ્પમાં હનન અને સ્ત્રીઓના માળણુ (માસિની) ચતુર ગણાય છે. તેના જેવી નિપુણુ-અગ્રુર ગોવાલણીઓ, કંઈક ગોપના તે સાંધ-પકડીને હોરા પણ હરી લેતીઓ હતીઓ. ગોપતિ-ગાયના પતિ-ગોવાળિયા. માવ-કૃષ્ણ. મરતી-મૂર્ચ્છાંગત થતી.

અરવિંદ આદીરને વિર ગોવિંદને, (જળિ) મારતી માનિની માન બોવા;
નારસંધ બાપતી અધિકપણું રાખતી, દાખતી બળ તિં દૂરત્વ જોવા. ૪

૫૬ ૫૫મું.

અધિકતા નારીની મેં રે સંહારી નિ, ધારી ધરણી ધણી ગોપ મેજે;
દરણાવિધે ક્ષેમ કરવું હવે કેમ? આપણા આપણે વાંકો વેજે. ૧
આરારો તમતણો તેહ આપું બણો, તો હરિ પ્રાણનું ધન લીજે;
બળ કહે માવજી સાધોએ દાવજી, અબજથી યુદ્ધ કો' કેમ કરીજે? ૨
સિદ્ધામાં બોલિયા તોલ મન વેલિયા, નામતાં નાથજી કેમ બચાશે?
ગિરિ નહીં આડમાં છૂપીએ આડમાં, બાપીએ આપ શો દાવ રચાશે? ૩

૪ કૃષ્ણનું શર વ્યર્થ કરીને અરવિંદ-કમળ નામનું-બાણ દૂરપીર કૃષ્ણનું માન-અભિમાન તળવાને માનિની-રાધિકાએ માચ્યું; યસિંહ મહેતો કહે છે કે, માર્મિક વચનો બોલતી, કૃષ્ણની સાથે લટવામાં અધિકપણું રાખતી, તિં-તે (રાધા) કૃષ્ણનું દૂરત્વ (દૂરાપણું) જોવાને પોતાનું બળ દેખાડતી હતી.

૫૬ ૫૫મું. ૧ મેં ગોપીઓની અધિકતા-(લટવાના વધારેપણાને) ને મંહાર કરી નાખ્યો નિ-નહીં. એમ ધારીને ધરણી ધણી-પૃથ્વીપતિ-(કૃષ્ણ) બધા ગોપને મેજે-મેળવવા લાગ્યા. બધા મૂળી રવા પછી કહ્યું કે આપણે રાધિકાની સંધાતે મહતાં સંકટમાં આવી પડ્યા છીએ, માટે કેવી રીતે ક્ષેમ-લક્ષ્યાણુ થાય તે (મર્વ મળી) કહો.

૨ ગોવાળિયા કૃષ્ણને કહે છે અમારે તો આરારો તમારો હતો, અને તમે જ્યારે આપું કહે છો ત્યારે અમને જીવતદાન આપો-અર્થાત્ અહીંથી નાશી જ્યાં દો. બળદેવજી કૃષ્ણને કહે છે કે કંઈ યુક્તિ રચો. વા એમ કહો કે અમે-બળવાળા અબજ-બળ વગરની અબજાઓ સાથે શામાટે લડીએ?

૩ સિદ્ધામાં નામનો ગોપ જે કૃષ્ણનો ચેનાપતિ હતો, તે વિચાર કરીને બોલ્યા કે હે કૃષ્ણ! આપણે નાશી જવાથી બચવાના નથી. આપણ નાસવાના રસ્તામાં (આડમાં) રાધિકાને રાક્ષી રાખે એવો પર્વત વા (ધણી) આડ નથી કે તેમાં સંતાપ રહીએ. વાર તમે કહો જોડએ રાધિકાથી બચાવ કરવો માટે શો દાવ રચાશે-કરશે?

ઉપાય હું નવ લાહું તોય સહુને કહું, બોલતો ઇમ, ઇક બાહુ લાગ્યું;
(વળિ) ધાધ નરસાંધ વિધન કરે માંહી, ધરણે પડ્યા ગોપને નાખે આયુ. ૪
૫૬ ૫૬ મું.

સનમુખ સિદામજી કહી મુખ રામજી, પડી ગયો રામ ! હે રામ ! બોલી;
સહુ સહુનું રૂવે કૂણું નિને જીવે, નાખતી ગોપને ગૌણી રાણી. ૧
દુઃખ જોઇ દયાળ ઘેરી વિજયમાળ, હે રાધિ ! સંભાળ કહી શ્રોણિ માંહી;
સાવધે થઇ હરિ રાજને પરહરી, સાહી જઈ બાપમાં રાહી ઝાંહી. ૨
ભૂગ અરવિંદને ચૂંચે મકરંદને, (તહિ) હરિ હરિવંદનીને તિમ તારું;
સિંહના કરે વિષે મૃગલિ જ્યો દીમે, તેવી અખળા દીમે યુદ્ધ ટાણે. ૩
આંખની પક્ષકમાં વિદ્યુત ઝલકમાં, કંઈકને મારી મેચડી નાખી;
નરસંધ આંઠમાં પડી જતો ડોઠમા, દુઃખ ધાતું તિના દેવ સાખી. ૪

૪ હું કંઈપણ ખચવાનો ઉપાય જાણતો નથી તોપણ તમને કહું છું તે સાં-
ભળો. એમ તે બોલતો હતો તેવામાં ઇક-એક (રાધિકાનું કે કોઈ બીજાનું)
બાણ આવીને તેને વાગ્યું. એટલુંજ નહીં પણ વિશ્વ કરતો નૃસિંહ મેહુતો
પૃથ્વીમાં મૂરછી આઇ પડેલા ગોવાળીઆને આયુ-આગે-(કૃષ્ણની) આગળ
નાખવા મંડયો.

૫૬ ૫૬ મું ૧ વાત કરતાં સિદામાને બાણ વાગ્યું તથી તે હે રામ ! બોલી
કૃષ્ણાદિની સામે પડી ગયો.

૨ ગોપ ઉપર પડતું દુઃખ જોઇને દયાળ-કૃષ્ણે રાધિકાને સંભાળ રાખવા
કહ્યું અને વિજયમાળ ધારણ કરી. * અર્થાત્ જય મેળવવાનો નિશ્ચય કરી
(રાધાની) શ્રોણિ-જંઘાને સાહી-પકડી. કૃષ્ણ પોતાની પાંચેનાં ગેડી વગેરે
હથિયાર પક્ષાં મૂકી આવધ થઇ ગયા, અને રાહી નામની ઝાહી ગોપીને બા-

૫૬ ૫૭ સુ.

૫૬ કડી મેતોરમા ચ દ્રબાગી રમા, લલના લક્ષી અદિ હુઠાવી દીવી,
 કરેલી જેબાધિકા આવી ગઈ રાધિકા, ૫૬ કડી દુષપાણિમા સીધી કીવી 1
 છઠ્ઠીને છૂટી રાજપર રહતી, સાજ સજીને આવી ૨ સામી,
 દુર કરી ગોપીને ધાઈ ગઈ ધોરીને, કોપીને ૫૬ કડીએ કૃષ્ણ મમી 2
 (સાંઈ) ૩ બર કીધના સુખને દીધલા, હાવ કંઈ બાવના ધવ સાવી,
 (મણુ) દાન જે રાગિનાઅર્થ કંઈ સાધિ ના (જેમ) આધિ ઉપાધિ કંઈ નહિ સમાવી 3
 રાધિ રાણી મયા નિવિધ સુકિત રયા, બયા નહી તોય કોઈ કૃષ્ણ કરધી,
 સંપડઈ ગઈ રનામિના કળ કળે કામિની, (તહિ) નાસતો નરસ હ નાથ ડાધી 4

૫૬ ૫૮ સુ.

કૃષ્ણ કરે રાધિ ગઈ ગોપી ત્વરતિ યઈ, પરા કરી પ્રાણુને પડી સાંવા,
 એતે ધાવન કરી નાખી નૃસિ હમેદતા કૃષ્ણના દોડવાના અપાટાની આટ-
 અટ્ટેવાળમા આવતા પડી જતો, ને તેને જે દુષ યવુ હવુ, તેના સાખી
 યુદ્ધ જેવા આવેલા દેવ વા હંધરજ હવા

૫૬ ૫૭ સુ. ૧ કૃષ્ણે મેતોરમા, રમા, લલિતા આદિ લલના (ગોરીઓ)
 ને (૫૬ કડી પૃથ્વીપર) હુઠાવી દીધી અર્ધાણ પાડી નાખી બાલિકા બાધ કર-
 નારી એવી રાધિકાને દુષપાણિ-ને હાથે દાવમા આવનાથી ૫૬ કડી તીવી કરી
 નાખી મતલમકે મનનુ અને તનનુ વાકાપણુ કાઢી નાખ્યુ

૨ કૃષ્ણના હાથમાથી (રાધિકા) છઠ્ઠી અને છૂટી ગયા ૫૬ તૈયાર ૫૬
 રાજ-(ગોપરા) ઉપર ક્રોધ દર્શાવના લાગી પાચેની ગોરીઓને આવી અજે-
 હી કહાનના પર ધરી ગઈ, અને કામી એવા કૃષ્ણને ૫૬ કડી લીધો

૩ રાધિકાએ ગાઈ-આલિંગન, (કે ૫૬ કડીને), ૨ જમ, સુખન, ૫૫ અને
 બાવના ઘણા દાન સામ્યા-કર્ષી, પર જુ જેમ સમાવિરય રાગીને આધિ બાધિ
 અને ઉપાધિ બાન કરી રહી નહી, તેમ રાગિકાના દાથી (કૃષ્ણને ત્રીત
 જાનો) કંઈ પણ અર્થ અધાવો નહી

૪ રાધિકા યુદ્ધ કરવા મયા અને ધગી સુકિતવો કરી પર જુ કૃષ્ણના હા
 થમા સંપડાયા વગર એકે પણ ગોરી નૃસી રાકી નહી આખરે પોતે ગધિકા
 પણ સંપડઈ ગઈ, તેથી ગોરીઓ કળકળાઈ કરવા નાગીઓ ને નૃસિ હમેદતા
 પણ કૃષ્ણના ડરથી નાસવા લાગ્યા

૫૬ ૫૮ સુ. ૧ જ્યોતે કૃષ્ણના હાથમા રાધિકા ૫૬ કડી ગઈ લાગ (૫૬

મૂળ ઉપાધિનું અંધન રાધિનું (સહી,) ગોપ ગોપીને દે કિંમ જ્ઞવા. ૧
 રાધિ અચ્ચાવવા રાધિને રાખવા, સાધા શૂરત્વને ધુલ કરતાં;
 પકડતાં ખાડતાં વાડતાં મારતાં, હારતાં નહીં પણ હોરા હરતાં. ૨
 હારતાં જીતતાં ખીજતાં ચીજતાં, ચીજતાં એક મેકે રે બળિયાં;
 વળી વળિને લડી મૂકતાં બહુ હડી, ઘડી ઘડી ઘાટને વાટ મળિયાં. ૩
 એક ને મર્લિયો નહિ કોઇ મર્લિયો, તોય ને કંઈકના પ્રાણ હરતો;
 રાધિકા મનવશી ગોપિકા સહુ તરી, (વળિ) નરસંધ જેહ નિ કાપી ડરતો. ૪
 પદ પદ મું.

સહન કરો મારને હૃદયના હારને, મુક્ત કરવાને મહિલા રે દોડી;
 શિરોમણિ વર્ણના ભીત નહીં મહુની, યાવ જ્ય તેહની વેલી મોડી. ૧
 એહ નિશ્ચય કરી જઈને ધરતી ધરિ, વારના ગોપયો નહિ રે વળતી;
 ઘણાકને પેરોને નાખો વ એરોને, તોય જઈ તણ ત્રિયા રે મળતી. ૨

વવાને) ઉતાવળી થએલી ગોપીઓ પ્રાણની પાણુ દરકાર કર્યા વગર તેને પકડવાને પડી-ઢોડી. બડાઇની ઉપાધિ-ઉત્પન્ન કરનાર રાધિકાનું અંધન સાંભળી ગોપ તેને (દાવમાં આવેલી રાધિકાને) ક્રમ જ્ઞવા દે.

૨ ગોપીઓ રાધિકાનેા અચ્ચાવ કરવા અને ગોપ તેને પોતાની પાસે રાખવાને ખાતર અ-ચા-ચ શૂરપણું બતાવી ધુલ કરતાં હતા. વાડતાં-ધ્રુમ ખાડતાં.

૩ બે ધુલ કરે તેમાં એકની હાર જીત થાય તેમ થતી. જે પક્ષ હારતો તે ચિડાઇ જતો અને જીતતો તે ખુશ થતો હતો. બે સરખાં બળિયાંમાથી જેના હાર થતી તે મનમાં ટુકાવાં હતાં. વારંવાર ઢોડીને લડતાં અને કંઈકના ઘાટ ઘડી નાખી ને વાટ-રસ્તામાં શ્રેમાં થતાં હતાં.

૪ “એક મર્લિયો શોને ભારે” તેની ધી જે જે ગોપીઓના મનને રાધિકા વશી હતી તે બરીઓ હતી. અને વળી નૃસિંહ મહેતો કે જે કોઇનાથી ડરે એવો નહોતો તે પણ હતો. અર્થાત્ એ બધાં મળી ગોપને જીતે તેમાં શી નવાઇ.

સહુ જીતે રાધિકા શૂરતણી બાધિકા, હોય જો એકલી નહિ રે કરતી;
 (તો)તિં થયાં આરહે રયામ! સંબાળ, વળી ટાળ્ય મન ગર્વ ગઈ હોરા કરતી. ૩
 જો અલ્યા જાય છે કૃષ્ણ કર આંગ છે, યાય છે આવડે ગોપ મોટા;
 બળ નિનું અમાપ મારી તિને યાપ, (નરસંહ)ગઈ આપ લખ્યાપને મારી મોટા. ૪
 ૫૬ ૧૦ મું.

ધૂડી ગોપેશ્વરી વિપરિત વેસાયી, મળતી જઈ મીલમાં રાધિ રાણી;
 આનંદ જો કોઇને રાધિને જોઇને, ગર્જતી બાળ મળી સિંહ વાણી. ૧
 પશુ ધરી માનનું કર્મ લખી કા'નનું, બોલી બાળા બીચ બોલ મોટા;
 પ્રતિમા પ્રમાણમાં ધનુષ્ય ધરી પાણુમાં, વડુ નહિ રાધિકા બોલ મોટા. ૨
 તળવો દર્શ તુષ્ણુજી નિરખતાં કૃષ્ણુજી, નવ કરે ધમ નહીં નામ રાધિ;
 વાહવા વામ કે' બાર વે'નાર વે', હવિ હરિ જય કંઈ ધવ સાધી! ૩

કૃષ્ણ પાસે જતી ઘણી ગોપાઓને વંખરી નાખી, તોપણુ ત્રણુ ત્રિયા-ત્રીઓ
 રાધિકાને જઈને મળી.

૬ સહુમાં જીત મેળવનારી અને જુરાઓને ગાથ કરનારી, એવી રાધા
 એકલી હોય તોપણુ કોઇનાથી ડરે એવી નહોતી; તો પછી તેની મદદમાં
 બીજી ત્રણુ સખિયા આવી પોહોતી છે; માટે હે રયામ! તું મર્યને છોડી દે
 અને જોતો અરે કે એતો તારી પાસેથી ઘણા ગોપના હોરા કરતી ચાલી ગઈ.

૪ (શૂરવીર ગોપને નૃસિંહ મેહેતો કહે છે કે,) જૂઓ રાધિકા કૃષ્ણને
 હાથ પકડી અને નાશી જાય છે. આયું સાંભળીને મોટા મોટા ગોપ સા-
 વધ યાય છે. તોપણુ જો અમાપ બળવાળા ગોપ હતા તેને પણ યાપ (બૂધ
 યાપ કે ધપડ) મારી, અને નૃસિંહ મેહેતો કહે છે કે (તેમનાં કે પોતાનાં)
 આપ-ધનુષ્ય લઈ તેમને સોટા મારી પોતાની મીલમાં આવી ગઈ.

હેરકો હરિતણા તેહ જાહે બણ્યા, જેણીએ રથામ રાધિની વાણી;
નૃસિંહ સમક્ષમા ગોપીના પક્ષમાં, પણ કહે આપ સર્વ આપ પાણી. ૪

૫૬ ૬૧ મું.

ગોષ્ઠિ કરતા જ્યહાં આવી રાધિ સહાં, આપમાં શોપણ માંની માર્યું;
મણુણાદ કરતું સખિ આવતું રાર લખો, સંહારવા રથામળે મન ધાસ્યું. ૧

હેવઈ માધમાં હરિતણા હાથમાં, વાગિયું બાણુ સાલિસ હરતું;
માવ મન મોડમાં પડી ગયા જોડમાં, દીન રામદિનું તેથી ડરતું. ૨

મળી રામ સિદ્ધામ વિચારતા આમ, કરિયે કંઈ સામ તો મર્વ જીવે;
વિચારતા વાગતાં આહિરાં બાગતાં, લાગતાં રારતણે બારોં દીવે. ૩

શોપણે શુષ્ક થઈ ગોપ ગયા (૩) કંઈ, કંઈક તો જાણાને ધણું પડતા;
નરસંઈ નામતા જો વિચિ ત્રાસતા, (મળો) રામ સિદ્ધામ વિચાર કરતા. ૪

કરાવુ તો માઈ નામ રાધિકા નહી. પ્રેમાલંકાર. ગોપીઓ રાધિકાની પ્રસાસા
કરતાં કહે છે કે હો હરિ પોતાનો દાવ આધી જવાનો નથી.

૪ હેરકો—હરિના છૂપા જનશ્રેષ્ઠ (છાની ખાતમી મેજવનાર) જાહે કહેવા
સાગ્યા કે હો રથામ! રાધિકાની વાણી (પણ) માંબજો. નૃસિંહમેહતાના દેખ
તાં અને (મજેલી ગોપીઓના) પક્ષ-ટોળીમાં, હાથમાં બાણુ સર્વ રાધિકાએ
ઉપર પ્રમાણે (આપને ઝીતવા) પણ કસ્યું છે.

- કૃષ્ણ મુચ્છિત બ-ધા ગોપ ક'ટે ધણા, માતી મહિલા વિધ વિધ મારે;
સમય જોઇ સાંકડો મૂકિયે આંકડો, તેહને રામ આ વિધ વારે. ૧
- શ્રુતિયે સિદામજી નહિ બને કામજી, રામ નહિ આંકડો મૂકે માને;
જો રાખયો ટેક હિપાય છે એક, મચાવિવે જંગ જાય રવ કાને. ૨
- આડમા હિભિયે હું કે તું હિભિયે, કૃષ્ણને લાઇ ધણા ગોપ નાચે;
કંઈ કરે બાધિકા જાણે નિ રાધિકા, જંગ મચે ને વર્જે ગોપ વાચે. ૩
- ગિરિધર ગોપને રચિયું ગોપને, કૃષ્ણની સાથ કો' કોણુ આવે ?
નરમંદ સહુ ડરે રાધિ વિધન કરે, (તો) સાચવે જાતને જાત કા'વે ૪

તો તેણુ બાણુ મૂકયું છે એમ જાણીનેજ પૃથ્વીમા પડી ગયા । ત્રોવિધિ-મન,
વાણુ અને કર્મ, એ ત્રણ પ્રકારે ત્રાસ પામતા હતા.

૫૬ ૬૨ મું. ૧ કૃષ્ણ મુચ્છિત યથા તેથી (ખીજ) ગોપ ધણા દુઃખમા
આવી પડેલા હતા તેમને માતી-માતેવી-જોરાવર મહિલા-ગોપીઓ વિવિધ
રીતે પીડા કરતીઓ હતીઓ સિદામો વગેરે કહેતા કે આવો બારીક સમય
જોઇ કીતવા વિશેનો ટેક મૂકી દઇએ. તેને રામ-બળદેવજી આ પ્રમાણે

૫૬ ૬૩ મું.

નિચે કરી ગોપ આળી મને કોપ, આરોપ કરી પ્રાણને સ્થિર થાતા,
 કૃણુ પાછળ ધરી પ્રેમી પંકિત કરી, રામ વહન કરી રયામ જતા ૧
 અંક લઈ ચાલતા પૂઠ નિહાળતા, બાળતા ચો દિયે સારિ ડરથી;
 પડતા અને ઉઠતા અ-ધોઅ-ધે રૂઠતા, બાખતા છુટિયા કાળ કરથી. ૨
 જતાં નથી કાવતું મેન બમાવતું, ધૈર્ય તમવતું મેન આવે;
 તજી કરી પીરતા એમ અપીરતા, આણતા ગોપ ઉંમત કાંવે. ૩
 ધરી યુદ્ધની હામ કરે કામ નિદામ, વારે કંઈ વામને હોરા હરતો;
 નરસંઘ નિહિંવાર લાવે મમાચાર, સધિ અવિધાર જાય રામ ડરતો. ૪

૫૬ ૬૪ મું.

(સુધી) રથામણે જાય છે સાવધ થાય છે, સાંધ છે આડમા નેહ ઉભા;
 રાધિયે રાણિયા ચતુરને યોગિયા, યોગિયા દોગિયા બહુ રે દુબ્યા. ૧

૫૬ ૬૩ મું. ૧ કોપાયમાન થઈ કૃષ્ણને બચાવનાર નિશ્ચ-નિશ્ચય કર્યો
 અને પોતાના જીવને આરોપ કરીને-દેહમા લાવીને અર્ધાતૂ હિંમત રાખીને
 સ્થિર થઈ ગયા. જેમ રાધિકા ન દેખે તેમ કૃષ્ણને પાછળ રાખી આગળ
 પ્રેમી-પ્રેમી (પ્રેમી) હાર કરી ઉભા રહ્યા, કે રામ-બળદેવ રયામ-કૃષ્ણને
 વહન કરી જ્યાં મ આ. ૨ અ-ધોઅ-ધે-પડી જવાથી માણે માણ રાધિકા
 આવી પોહોચ્યે એવા બયથી ખીજવાતા હતા.

૩ રાધિકા આવી પોહોચ્યે એવા બય હતો તેથી જતા કાવતું નહીં, મન
 ભમિત થતું અને ધૈર્યનો પણ નાશ થતો હતો. તેવા મમયે ઘર પણ જાલદી
 સામાટે નથી આવતું ? એમ ગોપ કહેતા હતા. ઉંમત-ઉછાછળા ગોપ પીર-
 તા-શૂરતનો ત્યાગ કરી એવી અધિરતા-અપીરાણુ લાવતા હતા.

૪ હવે રાધિકાની સાથે લડવા રહેના મિદમો હિંમત રાખી યુદ્ધનું કામ
 કરતો, કેટલીક સ્ત્રીઓને વારી રાખતો ને કંઈકના હોરા પણ હરી લેતો હતો
 એવા સમયમાં નૃસિંહએકોટી મમાચાર લાવ્યો કે હે રાધિકા! (અવિધાર) -
 નક્કી પણે જાણુ કે રામ-બળદેવ તારાથી ડરતો ડરતો (કૃષ્ણને લઈ) નાશી
 જાય છે

૫૬ ૬૪ મું. ૧ રામ ને કૃષ્ણ નાશી જાય છે એવા મમાચાર સાંભળ્યા
 કે તેમને પકડવાને રાધિકા સાવધ થવા મ ડી. તે વખતે તેને આડમા-અડ-
 કાજનાર જે ગોપ ઉભા હતા તે પકડવા લાગ્યા દુબ્યા-રાધિકાએ ૬૯

સિદ્ધમનું કામ કરતી કંઈ રયામ, રે રામ ! કંઈ રયામ, પૂછંતો બાળી;
 દોડતી દમડતી ધમકતી ઝમકતી, રાધિકા નામતી ગોપ ટાળી. ૨
 ગોપ આલોકતા તે જઈ રોકતા, શૃંગાલ શા શોભતા સિહિ આગે;
 ગણે નહિ કોઈને દ્રોણી જોઈને, ગોધતી જોઈને અલુપિ બાગે ૩
 નિરખિયા નાથને ગોપના સાયને, હાયને સાહી અ-ચા-ય દ્રોડે;
 નરમ ઇ ડોલતી છેલને છેલતી, બોલતી રાધિ એ યુદ્ધ છોડે. ૪

૫૬ ૬૫ મું.

વાણીને મુણના તીર્થમા ધૂણતાં, તેમ ગોપાળિયા મરવ કંપે;
 પા'ડ માહે પડે ઝાડ માહે અડે, તોય નિ નાસતા ગોપ જ પે. ૧
 ભાગ્યા પ્રજા વાટમા રાધિ ઉચ્ચાટમા, રે સખિ ! રયામજો જામ નાશી;
 સ્તંભન ધરી ચીર તાકંતો તે તીર, મારંતો કંઈ ચીર મનમા ઉલાશી ૨

૨ કુટખીક ગોપીઓ સિદ્ધમાને દુઃખ દેતી અંતે પૂછતી કે રામ ને રયામ
 કંઈ ગયા ? વિજળિના ઝખકારા જેવા વેગથી રાધિકા દોડતી તથા તે વખતે
 જે ગોપ વચ્ચમા આવતા તેને ટાળી મૂકતી હતી.

૩ રાધિમાને જતા જે ગોપ (આલોકતા) જોતા હતા તે જાહેને રાધિકાને
 રોકતા, પરંતુ શૃંગાલ-શિયાળ જેમ સિહિ-સિંહણને રોકતાં શોભે તેવા તે
 શોભતા હતા. કૃષ્ણને જોઈને દોડતી વખત ખીજા કોઈને ગણતી નહોતી
 જોઈને—અનુકૂળતાને. અલુપી—અડવી.

૪ બળદેવે લીધેલા ત્રી કૃષ્ણને, તથા ગોપના જથાને યાત્રી ગણેલા, માટે
 એક ખીજાનો હાથ ઝાલી દોડતા રાધિકાએ જોયા. ત્રિસિંહમેહતો કહે છે કે
 રાધિકા છપ-કૃષ્ણને દુઃખ થાય તેવું ગર્વમા બોલતી કે તું ડરીને શામાટે યુદ્ધને
 ત્યાગ કરે છે ?

લાગત તિં તીર ભાગત આહીર, લાગત શરીર કંઈ વીર મોટા;
 જે હુતા માતિયા દસ વીરા ગ્રાધિયા, તે પડ્યા પૃથ્વીમાં જેમ મોટા. ૩
 ભૂંગ કુમુદપર રાહુ જ્યમ ચંદ્રપર, તેમ બળદેવપર કૃષ્ણ રાજે!
 નરસંઈ નાસતો મન ઉઘાસતો, પકડતો કા'નને રાધિ કાજે. ૪

૫૬ ૬૬ મું.

કૃષ્ણ આદિ સહુ ગોપ પદ્મા બહુ, (કે) પકડવા કૃષ્ણને રાધિ ધાઈ;
 પદ્મા લહૌં સિદ્ધમ કંઈ રામને રયામ, આ'યા દ્વય બ્રાત જઈ રાધિ વાહી. ૧
 લઈ સૂર્ય ને ચંદ્ર નાચે જ્યમ ઈંદ્ર, તિમ સાહિ સિદ્ધમ બે બ્રાત નાચે;
 હાકલ કરી રાધિયે બહુ રે ઉપાધિયે, તોય નહિ નાસતો તેહ ત્રાચે. ૨
 પ્રજાતણી વાડીમાં આવિયો ઝાડીમાં, (કે) નયરી નયન પડે તિને ત્યાગી;
 ચક્ષુ દ્વય મિચ્યાને નામતો ખિ ચાને, પ્રાણુ પ્યારા પરી બાગેં સ્વાધી. ૩

૩ તે વીર લાગતા ગોપ બાગવા લાગ્યા તથા મોટા મોટા વીર પણ શરીર-
 નો ત્યાગ કરવા લાગ્યા. જે દસ વિરા ગોપ માતિયા-(માતેલા) જોરાવર હતા
 તે પણ પૃથ્વીમાં સોટા-ડંડની મિસાચે પડી ગયા

૪ જેમ ભૂંગ-ભમરો કુમુદ ઘોળા કમળપર, અને રાહુ ચંદ્રપર શોભે તેમ કૃષ્ણ
 (બાણુ લાગવાથી પડેલા) બળદેવજી પર રાજે-(શાન્તે)-શોભતા હતા. કૃષ્ણ ને
 બળદેવ ગૌરરયામ હોવાથી ભૂંગ, શ્વેતકમળ, રાહુ (નો વર્ણ કાળો છે) અને
 ચંદ્ર વગેરેની ઉપમાઓ આપી છે. પકડતો-પકડીપાડવાની લગોલગ થતો.

૫૬ ૬૬ મું. ૧-૨ ગાથિકાએ સ્તંભન નામનું બાણુ માચ્યું તેથી કૃષ્ણ
 વગેરે બધા ગોપ પૃથ્વીમાં પડી ગયા, કે પડેલા કૃષ્ણને પકડવાને રાધિકા દો-
 ડી સિદ્ધામાંએ કૃષ્ણ અને બળદેવને સુવિહિત પડેલા જોઈ તે રાધિકાને
 વાહી-છેતરી (નજર ચૂકાવીને દુ કે રસ્તેથી આવી ચોહોચો હશે) દ્વય બ્રાત-
 રામકૃષ્ણને પકડવા આવ્યા; અને જેમ ઈંદ્ર સૂર્ય અને ચંદ્રને લઈ નાચી જાય
 તેમ રામ અને કૃષ્ણ, એ બે બાઈને લઈ નાસવા મંડણા! રાધિકાએ ઘણી
 ઉપાધિ વડે હાકલ (ખૂમ) કરી તોપણ સિદ્ધમાં નાસતાં નિવર્તે થયા નહી.

૩ સિદ્ધમાં દોડતો દોડતો પ્રજાની વાડી અને પાચેની ઝાડીમાં આવી
 પોહોચ્યા, કે તેને ત્યાથી નયરી-નયરી (મન) જણાવા લાગી. તે દ્વય ચક્ષુ-
 એ આંખો મીચ્યાને પ્રાણુ પ્યારા એવા રામ કૃષ્ણને લેઈ નાશાજ કરે

ઓ ગયો જ્ય એ કુક કુકા ધાય છે, સાવ રે સાવ સહુ દાય જાયે;
નરમ ધ મહામતિ દ્રોડે રાધિ વતી, નોય સિદામ નહિ રાણુ ધાયે. ૪

૫૬ ૬૭ મું.

દોડ ઝાઝી કરી પકડવા નરહરિ, પણુ રે સિદામ નહિ હાય આવ્યો,
પકડતા પકડતા, પેણી ગયો દ્રોડતા, જમ વજમા ખરો ગૂર કોવ્યો. ૧
પડતી મકર દમા ભમરી અરવિ દમા, મો'—પારા તરગમા રાત ધાયે,
(રહી) સરોજની માય નિચારતી ત્યાય, જો ધાય પ્રભાત તો ૬ ખ જાયે. ૨
(હવિ) વારિણી આવતી કમળને આવતી, તિમ મયે કૃષ્ણ સહુ ગોપી હુઈ,
તણ આશી નિરાશી લુઠ ત હદાશી, મળી ખાશી દાસી નવિ ધાય જુઈ. ૩
નિચારતી વારતી ચદ્રિ ઓવારતી, ક્રીત યધ આપણી શેન હરજે,
નરમ ધ ભાખતો અધિકપણુ દાખતો, હવધ નમમાય કુસુમ રરજે. ૪

૪ ગોપીઓ અને સિદામા પામે પામે આવી જતા, એટલુ જ નહીં પણુ
રાધિકા જૂમ પાડી કંઈતી કે એને પડો પડો આવો દાય કરીને આવનાનો
નથી નૃસિંહ મેહુતો પણુ રાધિકાને મા' દોડનો હતો પરંતુ સિદામા હાથમા
આવતો નહીં.

૫૬ ૬૭ મું ૧ પકડાયો પકડાયો રતા તે નગરમા પેશી ગયો અને એવા
ખાસીક સમયમા પણુ કૃષ્ણ રાધિકાને વચ ન યના દીના તેથી ખરો ગૂર
કહેવાયો.

૨-૩ ભમરી અરવિ દ-કમળમા મકર દ (રસ) ના લોભે મોહપારાના તર-
ગમા રાત થવાથી સપડાઈ જાય છે તે મરેજ- ડીડાએલા કમળમા રહી
ગહી વિચાર કહે છે કે હમણા પ્રભાત થયે, એને કમળ ખીનશે, અને
મારૂં ૬ ખ જશે પરંતુ તેનામા વારિણી-લાયણી આવી કમળને ચાવી
જાય છે, તેથી જેમ તેનો નારા ધાય કે તેમ કૃષ્ણ રૂપ મકર દને હચકતિ
ગોપીઓને કૃષ્ણ જનાથી આશાની નિરાશા થઈ અને તે પૃથ્વીમા આજો
વા મડી હપમા રૂપક જે રાધિકાથી કોઈ પણુ સમયે જાદી થાય એવી
નવેતી તે ખાગી દાસીઓ ભગી યધ તેની પાસે ખેડીઓ.

૪ ઓવારણા એવાની ચદ્રિકા નામની સખી રાધિકાને વારના મડી
અને કહેવા લાગી કે આપણી ક્રીત યના છતાં તુ શામટે ખુશી થતી નથી ?
નૃસિંહ મેહુતો પણુ ગોપીઓનું (કીતવારૂપ) અનિહપણુ રાધિકાને દેખાડ-
તા હતો, તેવામા ગોપીઓની ક્રીત યએ ડી તેથી દેતાઓએ આકારમાથી

૫૬ ૬૮ મું.

ઘટિ વારિતેણી કટ લેતી હજી, તો પછે સુમનની થું રે કરતી;
 વામ હરે બરી દુંદબિ કરે ધરી, ઝીત દરસાવતી નહિ રે ડરતી. ૧
 વાઘ વળડતી ગોપને ત્રાડતી, શેપને પાડતી આપી મામી;
 વ્રજતણી વાટમાં કંઈ પડ્યા ડાટમાં, ઠાઠમાં ઠામુકા નેહ કામી. ૨
 ગોપી હમતી જોઈ વસ્ત્ર વિહીન કોઈ, રોઈ રોઈ કોઈ પડ્યા વૃક્ષ આગે;
 દુઃખી દીશે મહુ ખરકતા બહુ બહુ, થું કહું વળી વળી લાજ લાગે. ૩
 ગોપ દુઃખ કુણુ ભણે શેપજી દીન બને, તો કહે અ-પનું કોણુ લેખું;
 સાંઈ રામનૌ બાંઈ ભણે નરમાઈ, બાઈ! રામ રાવણુ જથું યુદ્ધ દેખું. ૪

૫૬ ૬૯ મું.

ફરક ન નિશાન કરંત કંઈ તાન, બહુ માનમાં ગાન બાળે રે માતી;
 ઝીતના વાઘથી હરખના નાદથી, વિવિધ મિંહનાદથી વેણુ વાતી. ૧

૫૬ ૬૮ મું. ૧ વારિ-પાણીની ઘટિ-વરસાદ કટ-દુઃખનો નાશ કરી
 દુનિયાને ડુબાડી કરી નાખે છે તો પછી સુમનની-ફૂલનો વૃદ્ધિએ આનંદ
 કરવામાં શ્રી બાકી રાખી હશે. ગોપીઆ નિડરપણે હાથમાં દુંદબિ (નગારાં)
 લઈ પોતાની ચએલી ઝીત દર્શાવા લાગી.

૨ વાઘ-નગારાં વગાડતી અને પડેલા ગોપને ત્રાડતી-મારતી (કે બાલાવતી)
 અને ઝીતવાથી શેપ-બાકી રહેલાને ઝીતતી, રણંગણુ સામી આવી જતી
 હતી. વ્રજના રસ્તામાં ઠામુકા-એકદમ ઠાઠમાઠની આથે ને ઘણા કામી (હર-
 ત મૂર) હતા તે (એકબીજા ઉપર પડવાથી) ડટાઈ ગયા હતા.

૩-૪ વસ્ત્ર વગરના અને રડીરડીને ઝાડની પામે પડેલા ગોપને જોઈ યુદ્ધ
 સ્થાનભણી ગોપિકા જતાં જતાં હસતી હતી. (વૃસિંહમેહેતો) કહે છે કે
 પડેલા ગોપ દુઃખી દેખાતા, મોટેથી (પીડા થવાથી) બૂમો પાડતા વગેરે કરી
 કરીને કહેવાથી અને રામ આવે છે, એટલું જ નહીં પણ ગોપને પડેલું
 દુઃખ વર્ણવતાં હજાર મુખવાળા શેપ પણ દીન બને, તો પછી ખીજનો તો
 શા આરાદો! અતિરાયોક્તિ. કૃષ્ણની બાંઈ-કર માઈ-પકડી વૃસિંહમેહેતો કહે
 છે કે હે બાઈ! (શ્રોતાજનો) ગોપના થતા દીન રવરથી એવું જણાવું હતું
 કે, રામને રાવણુ તો આહી યુદ્ધ કરતા નહોં હોય! બાનિકાલંકાર.

૫૬ ૬૯ મું. ૨ ઉપર પ્રમાણે ગમગત કરતાં જતી ગોપીના રસ્તામાં

- પહોં પડ્યા ગોપને પકડતી કોપને, ઝડપતી ઝાંપતી કોંડી રેલી;
 ગેદને ગેડી લઈ કંઈકને એડી દધ, ગેડીને ગેપડી બેંગે કંડી. ૨
- બારી ફે દાવડે માડમાડે લહે, કંઈકને ઉચરી નાર કેડે;
 અધુલતા ચડને ગીર કરે બાંધને, દક્ષને જોઈ કરે કંઈક લેંકે. ૩
- કોક કોકા કરે બાજુ લિં બુ કરે, સાંજે બહુ મરે કેણુ લેખે;
 નરમ છ મહાભલિ પકડી મારે અનિ, પણ તહિર ધિકા તો ઉવેખે. ૪

૫૬ ૭૭ મું.

- રાધિકા બાંધતી શૂરપણું દાખતી, હે સખિ! કોઈને નર કુખ દેશ;
 યોમિયે યોમિયે ઉવંછ નનિ રાનિયે, જો શ્રિં હુને ગણે બંધ રેશ. ૧
- કૃષ્ણ નિધમ નહીં સખિ જણી રામ નહી, નાવક નિણુ મનિ કિમ દુલો?
 નિહ પરા ધણે બાધ નાશી ગણે, તમિ અન્યથા બાહીરે કિમ ઉલો? ૨
- ગોપ ઉપાધિનો બોધ ને રાધિનો, માતોને સર્વ દોષ સી રો આવી,
 (ધમ) ઝીતી ગોપેશને મર કરી દેશને, બાણતી ફર દર દરિગાધિ હાવી. ૩

રણુ-સ્યજે આવિયાં મૂર ને કાવિયાં, નીર રે લગાવિયાં નરે ડેરાં!

ઝીતી રણુ-ધીરને વીરના વીરને, આલિયાં નરસંઘ ડેર ડેરાં.

૫૬ ૭૧ મું.

રાખી ધનરયામ આ મુરતસંઘામ, વળી વર્ણવી આમ હું વંદુ મહુને;

છે દોષ દરિયાવ પણુ ગાયન માવ, કરિયે ભાષ! રાવ નમન બહુને.

અપભ્રંશ ગિરા પિયે કાવ્ય કેવું દિયે, ગાય હિયે ને જ્યમ તીર લાગે;

તિમાં કોવિદ કવિ નહિ વાત કંઈ નવિ નહિ, ભક્ત અનુભવિ નહીં રે આગે.

વામ વમવા નહીં સાંધન પાસ નહીં, વળી કૃષ્ણનો દામ યદ ઉસટ બાણુ;

નાગરવટ નહીં કંઈ અટપટ નહીં, ઇક ધરી હઠ હરિ ગાન ગણુવું

હરકેતો સહ સુખી કાવ્ય જાયે ભણી, મતિ સહ મહુ તણી જોડી જોજો;

આ નૃસિંહ અનાથ થાઓ દરિનાથ, આ'ઓ મમ હાથ ને કદ્યે જોજો

૪ ને ગોરીઓએ પુરૂષપણુનું અભિમાન મૂકાવી દીધું હતું, અને કુારી-ઓ કહેવાઈઓ હતીઓ તે રણુસ્યજે-જ્યા યુદ્ધ થયું હતું ત્યાં આવીયો અને રણુના ધીર એવા વીરના વીર કૃષ્ણને ઝીતી, નૃસિંહમેકેતો કહે છે કે પોતપોતાને (ડેર ડેરાં)-થેર ચાવી ગઈ.

૫૬ ૭૧ મું. ૧ રાવિકા અને ધનરયામ (કૃષ્ણ)નો મુરતસંઘામ આવી રીતે વર્ણવીને હું સંપન્ને નમસ્કાર કરું છું. મર્યાને નમન કરીને કહું છું કે, આ ગ્રંથ દોષના દરિયારૂપ છે, પરંતુ એના સારાપણુ વિશે એકપીજ રાવ-કે રિયાદ કરવાની જોડે એમાં કથમના ગણાનવાદ વાજવેલા છે.